Контрольнь экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШИНАРА, 27 ИЮНЬ, 1989 ШУ. ★ № 76 (7734). ★ Мах 3 кеп.

КА БОЛА ЯЛАТ ЧУЭЦА ДОЛАДАЬД

Республикерча дукхагIйолча районий къахьегамхоел хьалхагIа болалу шелковчанаш ка бола ялат чуэца. Шаьрача моттиге дада кхаш сихха IажагIдерзаду бIайха а сийрда а хьежача малхо. ХIаьта моттигера механизатораш сатувсаш хьежаш хул агрегаташ араяха езача денга.

Укх шера ахкан хьалхара бутт юкъебахача деношка хьатIаккхаьчар из ха. Кхашка араьлар комбайнаш. Ткъаь ялхайттазлагIа ялат чуэцаш ва Ленина цIерагIча колхоза комбайнер Хромых Иван Андреевич. Из боахама а районе а дика вовзаш вола механизатор ва. Iай трактор тIа го йиш я Иван Андреевич, аьхкий комбайна ко лоац цо.

ХIара шера планаш а тIайица социалистически декхараш а тIехкхоачашдеш къахьег ветерана. Из цун вIаштIехьдоал ше тIавагIача техника таронаш цунна дика йовзар бахьан долаш. ХIаьта ялат чуэцара опыт йоккха йолаш из волга массанена ховш мадий.

Механизатора професси езаеннай цун воIа Евгенена а. Шийтта шу хьалха Советски Эскаре гIулакх даь ваьлча, кхашка болх бе волавелар из. Даьна уллув...

ХIанз мукх чуэцаш ба дай воIи. Эггара хьалхарчарца араьхар цар шоай комбайнаш кхашка. Хьекха касарашка Iодиллар пятилетка диъ-лагIча шера хьалхара ялат. Комбайнашта тIехьа зем бальккхача гуш дар, шоаш дер Иван Андреевичеи Евгенеи цIена а дика а делга. Мангал чакхбаьннача хьа ца хьокхаш канаш дисац.

Хьувкъам чуэца болабаь дукха ха яц. Каст-каста делхача догIаша лерттIа болх хьабе битац механизатораш. Дале а агротехнически дикагIйолча ханашка шоай гIулакх чакхдаккха лаьрхIа ба уж.

М. МУРАТОВ.

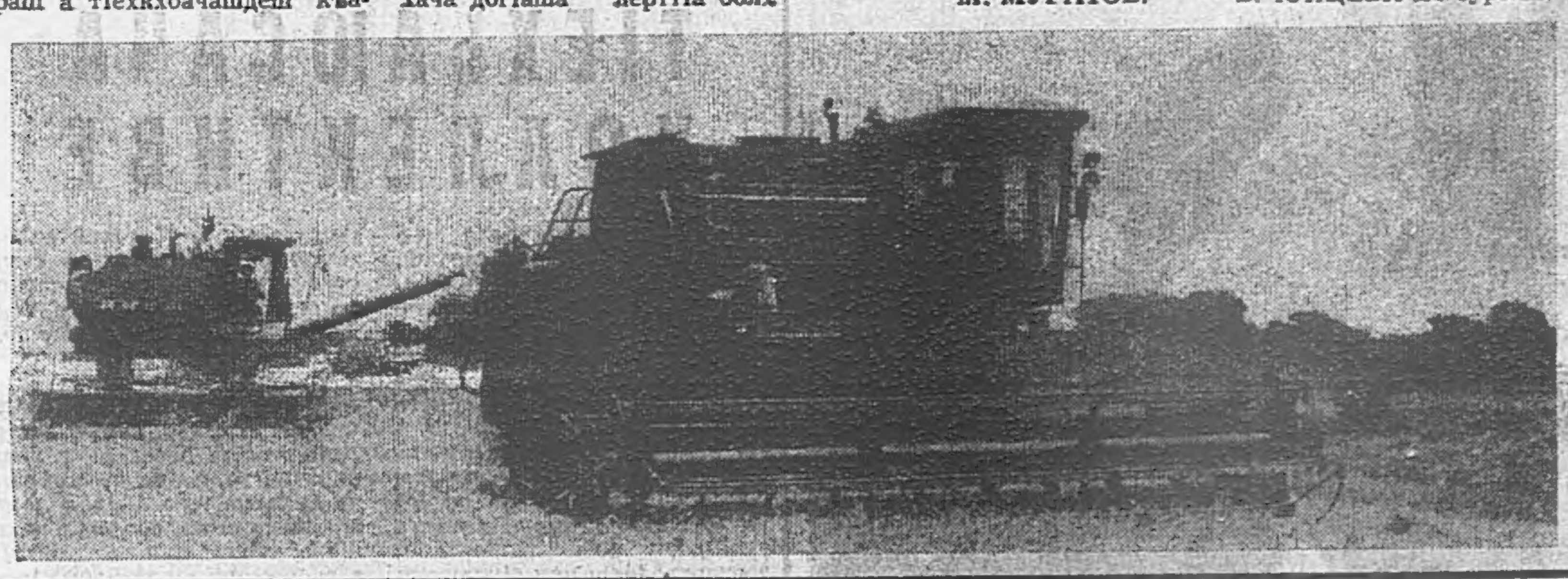

СУРТАШ ТIА: 1) болх беш я комбайнаш; 2) И. А. Хромых, Е. Хромых.

В. ЮНЦЕВИЧА сурташ.

Таронаш цхьатарра яле а...

Хала йоаккхаш йола кхачан продукт я шура, къаьстта а цун производствана кулгалхоша а специалисташа а кIезига теркам тIабохийтача боахамашка. Цу гIулакха тешал деш да тха Сунженски районе этта сурт. Таронаш цхьатарра йоллаше а шура яккхара хьокхамаш тайп-тайпара да.

«Сунжа» яхача АПО специалисташа даьча тохкамаша гучадаьхар из кхоачамбоацар нийсдалара бахьанаш а. Царех керттера дар, рационах доагIаш дола доакъар хьайбашта дIакхоачийташ ца хилар, хIанз кхашкара доаккхаш дола моша доакъар доахан латтача хьатIакхаьара графикаш телхаяр. Из доацаш, дукхагIйолча фермашта хьатIаккхухьаш дар дика а тоъал а хилац. Мошача доакъара хIанз хьокхаш йола культураш дукхагIча даькъе цаIаш я. ДукхагIдолча боахамашка яц тайп-тайпара баьцаш: люцерна, эспарцет, клевер, моша горошек, кхыяраш дIа а ювш вIаштIехьъяьха, лакха хьоанал йола баьццарча конвейера лаьрхIа культурни даьгIенаш. Каьхата тIа-м я, цхьабакъда, — гIулакха-м яц.

БIаьстан юххье доакъара культураш дIаера структура, уж кхеяра технологи толхаярах, хIанз а мошача доакъара чуэццал уж дегIаенаяц цхьадолча боахамашка. Из бахьан долаш доахан кхоабаш дукха халонаш ловш ба хьайбаш леладераш. Кхозза дукхагIа мах а телаш кхычарґара моша доакъар нийде дезача эттад цу боахамашка гIулакх. Ишттача хьале арендни, хозрасчета подряда хьисапе фермай болх вIаштIехьбаккхарах дувцилга а дац, хIаьта дукха шура яккхарга сатувсилга а дац. Иштта из доллаше а хьайбаш леладераша подрядагIа болх бу, цунца цхьана шоаш перестройка наькъагIа болх, аьнна моттитара боахама кулгалхоша фермай цхьайолча коллективашца оттаяь договораш я. Цу гIулакхаша къаьгга хьахьокх районе формализм хIанз а дIа ца яьннаьлга, бюрократаш къайлагIа гIолла шоай тийша балхаш дIахо де гIертилга.

Шура, дулх даккхара, кийчдара планаш кхоачашъе «Сунжа» АПО - на чIоагIа новкъарле ю, дукха ха йоацаш районе хьалхалаьттача боахамаша: XX партсъезда, XIX партсъезда цIерагIча, «Путь к коммунизму» колхозаша. Масала, укх шера шин квартала план кхоачашъяра хIара дийнахьа йоагIачул хьалхарчо — йиъ тонн, шоллагIчо — бархI тонн, кхоалагIчо — йиъ тонн гаргга кIезигагIа шура дIател. Хьагучох, нийсденнача цу кхоачамбоацаро лакхе йийцача колхозий председатели й, зоотехникий Р. А. Крылевскаяй, П. Д. Глебова, А. Н. Бачманова, М. Курснева, А. М. Буцова, А. Талдиева цIенхаштта сагото а яц. Производство тоаяра лаьрхIа мероприятеш чакхйоах, яхар мара цу хьакъехьа даь а деш а хIама дац хIанзарчоа хьагуш.

Во пайда эц дукхагIдолча боахамаша паччахьалкхенга шура йохкара планаш кхоачашъе дикка аьттув лургболча йоккхача таронах — бахача нахагара шура ийярах. Таханарча дийнахьа иштта из болх беш йиъ колхоз мара яц: «Победа», «Путь к коммунизму» яхараши Кирова, XIX партсъезда цIерагIа яраши.

И. ВОЛГИН.

Яхьа дневник

ПаьрхIар кхоачашду

Шоаш пятилетка диъ-лагIча шера тIайица доккхий декхараш ханал хьалха кхоачашдара шерра, яхь йоаржаьча «Грознефтегаз» мехкдаьттагазови управлене болхлоша бизза пайда ийбу шоай таронех. Цхьа бутт дIабахийтабац цар укх шера деррига техника - экономически хьокхамий паччахьалкхен план дикка тIехкхоачаш ца еш. Долче, дIабахача пхе бетта планагIа лаьрхIачул совгIа цар маьхалъяьккхар 570 эзар сом мах бола тайп-тайпара продукци, заданел тIех арахийцар бIаь эзар совгIа сома маьха товарни продукци.

Ший потребителашта продукци лоаттаяра дола договорни декхараш дизза кхоачашдаьд мехкдаьттагазови управлене коллективо. Къахьегама овсарле лакхъяра, паччахьалкхенна пайда бара пхе бетта план а тIехкхоачашъяй цо.

Управленерча цехех, участкех цхьаккха коллектив яц шоаш укх шера тIайицача декхарех лоархIа ца еш.

Деша дай бац

ШийтталагIча пятилетка диъ-лагIча шера доккхий декхараш тIайицад Нохч - ГIалгIай «Терек» яхача производственни мебельнодахчан хIамаш еча объединене чуйоагIача Ш. Мацаев керте латтача шоллагIча фабрика болхлоша. Чакхдоалаш латт хьалхара ах шу. Мишта кхоачашду цар шоаш денна дош? Из къаьгга хьахьокх дIабахача пхе бетта цар баьча балха итогаша. ТIайицача декхарел меттел паччахьалкхен планах а гаьнна лоархIаеш яц фабрика коллектив. Продукци маьхалъяккхара план ший потребителашта поставкаш яра договорни декхараш а тIехьа дIалаьрхIача 90.4 процент мара кхоачашъяьяц цо. Товарни продукци арахецареи халкъа эша товараш хьадареи паччахьалкхен план — 91 процент мара «Фрегат» яха букъбетта гIандаш хьадара задани ах мара кхоачашъяьяц.

ДIабахача пхе бетта цар ара ца хецаш дисад 235 эзар сома маьха гIандаш, 41 эзар сома маьха креслаш. Цул совгIа, кIадаш зехьа доадарах, хьа ца еш йиса продукци 57 эзар сом мах болаш я. ЛоархIабаьбац предприяте мебельщикаш къахьегама овсарле лакхъяра, паччахьалкхенна пайда бара йолча заданех а.

Иштта, эсала болх бара керттера бахьан да материально - технически Iалашо елга геттара во вIаштIехьдаккхар, балха ханахи производственни мощностехи бизза пайда ца эцар.

Наркоманена духьала —лира къовсам

Кхераме ушал

Доккха социальни зе лоархIаш йолча наркоманех, тахан мадарра дувца вайна бокъо еннар гласность я.

Амма цIаьхха дулургдолаш хIама дац из кхераме у дIадоаккхилга. Цунца къовсам лоаттабечарех эггара боккхагIа бола бехктокхам правоохранительни органий лоархIаш хиннаб массаза а.

Цудухьа вай республике наркоманеца лоаттабеча къовсамах, цох боалача пайдах лаьца тха корреспондента шийна хьалхашка оттадаьча хаттарашта жоп луш, Нохч-ГIалгIай АССР МВД уголовни розыска отделене начальника А. Н. Мусаевс дийцар:

Цхьаннена а къайле яц, наркомани, кхыча регионашка санна, вай республике а дикка яьржа хилар.

Наркоманеца лелабеча къовсаме котало яьккхарг лоархIар дукха ха йоаццаш, наркоманаш дукхагIа хьалийцача. Цудухьа, цу гIулакха тIехьадаьле лелаш хулар тхо. ХIаьта из леладешше, оаха теркама кIалхара бувлийтар наркотикаш царна лоаттаераш, царга ювхкараш, керттера бехкевар из волга кхета а ца деш. ТIаккха из цхьа саг хинна мича Iа. Цу гIулакха овла кIоаргара а гаьнара а хьабоагIаш ма бий.

Цудухьа оаха лаьрхIар, хала дале а, уж бухъювлача хьаста тIа кхаччалца лар яккха, циггара цар хир овла хоадабе.

Иштта Назрановски районера оаха хьалаьцар гаьнна арахьара хьатIакхухьаш йола наркотикаш лелаю Халуховгlар Зинаи Соняи. Уж бувзам болаш хиннабар вай мехка доазон уллуврча моттигашкарча нахаца.

Дуккхача хана тIехьалийлар тхо вай мехка арахецаш а с кхыча паччахьалкхенашкара вай хьанйеш а йоаца наркотикаш ювхкаш бараш лувца гIерташ. Юххера а тIаккхаьчар Сунженски районе вахаш а Назрановски районе Экажкъонгий - Юрта прописка йолаш а волча Эльдиев Зяудина.

Iалаьмате дукха ха а низ а боабир оаха цу юкъа. Цунна тIехьа даьнна Харькове кхаччалца дIадахар тхо. Амма цигара юхадерза дийзар. ХIана аьлча, оаха лоравеш вар, тIехьагIа гучадаьнначох, чIоагIа суеверни хиннавар. Iаьржача циско ший никъ хоадабарах юхавийрзавар из. Бакъда, лийна, хьийза из а цунца дакъа бараш а хьалийцар оаха, цу хьаста хир а хоададеш. Тха болх чоалхане бийрзабале а, хьалха санна дукхагIа наркоманаш хьалийцаб, яхаш оаха отчеташ ца теле а, пайда дукхагIа боал хIанз оаха беча балхах. ДIадахача бIарччача шерарчул 3—4-зза дукхагIа наркоманаш хьалийцаб укх ах шера.

Къаьстта белгалдаккха безам ба са цаI. Наркомани чIоаггIа яьржай Гудермесски, Назрановски, Шалински районашка. Из Iалаьмате сиха саг чуозаш йола кхераме ушал я. Цудухьа, керттерчарех цаI да наха цунах доала зе дIадовзийташ болх бар. Из геттара ледара бу дарбан учрежденеша, партийни, советски органаша.

Укх тайпара масалаш доаладергда вай: республикерча наркологически кабинете учете латтача 1000 сагах 5.4 процент бараш кхалнах ба. Ноаной а уж хила безаш бола а нах ба уж.

Хала хеташ хIама да наркоманаш бараш дукхагIдолча даькъе къона нах хилар. Учете латтачарех 60 процент бараш 25—30 шераш даьнна ба, хIаьта 20 процент — 20—25 шераш. Царна юкъе ба дешара заведенешка багIараш а. Хьажал, вахар дIадоладеш е эггара вахара чубенна ха йола нах ба уж. Цхьабарий дезал а ба. Моральни а матернальни а мел доккха зе да из уж бараштa?

Цхьаннена а къайле яц, деррига а дIадолалу дезалера. Гонахьара Iоткъам боккха ба-м, оал вай, цу Iоткъамо юкъе хьоргбац берригаш а. Дезале чIоаггIа, кIоаргга кхетам бенна, вохаргвоацаш, дикадар а водар а къоастаде могаргдолаш саг хьалкхевой, цунна кхерам бац гонахьарча Iоткъамах е из гIорг а вац воча гIозара юкъе.

Дукха ха йоаццаш сходаш йир оаха Назрановски района Дошлакъий - Юрта, Аьлтий-Юрта, Наьсар - Керте. Боккхий а кагий а дукха нах бар цига хьагулбенна. Оаха гуччахьа цIераш а йоахаш, дIакхайкабир цига наркотикаш ювхкаш, увзаш, маьхий детташ — уж бIеха хIамаш леладеш тхоашта гучабаьнна а оахош хьалийца а бола нах.

Цига гулбеннарех цхьан саго цIи яккханзар шоашта уллув бахаш а лелаш а болча цу тайпарча наьха.

Вайна массанена а дика хов из санна дола хIама юрта бахача наха ца ховш ца дусилга, хIана аьлча, цунах доала зе гуччахьа мадий. Амма, аьхк вахарг лоархIаш, Iаьдалга хоам бац цу тайпарча хIамаех лаьца. Хьажал, малагIа эхь да хулаш дар? Саг нийрчавоаккхаш, ший хьаькъал тIара воаккхаш дола из во, бIеха гIулакх леладеш болча нахах эхь хет-кх вайна тIаккха.

Наркотикаш лелаеча наха уллув бахаш нийслу партийни а советски а болхлой, кхыметтел цар а хоам бац цу хьакъехьа.

ГIулакх мадарра хилча кхы долчунна еш санна, бокхийча наха ваIад е, езар, цу тайпара зуламе гIулакхаш леладу саг юртах а мехках а дIахоадавара хьакъехьа. ТIаккха леладергдацар уж санна дола гIулакхаш е леладой а хIанз санна даьржа хургдацар.

Духхьал цхьан милиценна дулургдац деррига а. Наха шоаш гIо деш ца хуле. Шоашта хьатIадоагIача ахчо тувла а бий, наркотикех доалача зен уйла ца еш, уж ювхкаш лелараш дукха ба. Сога диллача, царца къовсам лоаттабелга хIара сага декхар да. ТIаккха мара овла хоадалургбац цу доккхача зулама.

Х. АУШЕВА.

Доакъар дукхагIа хилийта

Хьайбаш меца дусаргдац

Укх пятилетке цхьа шу дIадахийтадац Шалински района «Курчалойский» совхоза хьайбаш леладераша паччахьалкхенна шура дIаялара танийца социалистически декхараш тIехкхоачаш ца деш. Толаме дIадоладаьд карара шу а. Масала, шин кварталагIа йоагIачул 6,8 процент дукхагIа дIаеннай из паччахьалкхенна хIанзле.

Иштта овсаре къахьега хьайбаш леладерашта новкъостал дераш эггара хьалха доакъар Iалашдераш ба. Соахка, план 20 доакъара единица йолаш, цар Iалашйир 28,6 доакъара единица. Из хьокхам 30-га дIакхоачабе лаьрхIа ба совхозе. Дагалаьцар чакхдаккхар духьа шерра къовсам боаржабаьб хIанз. М. Вараевеи, С. Махмудхаджиевеи кулгалдеча шин отделене къахьегамхой тIатеIIа люцерна хьокхаш, йол кийчъеш боахк. Лоаццача юкъа 360 тонн гаргга из тайпа доакъар Iалашдаьд цар. Вешта люцерна цкъа чуийцачул тIехьагIа 500 тонн совгIа йол кийчъе карагIдаргхиларах шеко яц цу боахама кулгалхой. Кхы а 600 тонн Iалашйича кхоачашхургья шера план. Диазза хьекхачул тIехьагIа 1500 тонн йол яккха дага ба уж. ЛаьрхIар кхоачашдара хIанззе лард йоллаш я. Люцерна чуийца мукъадаьннача кхашка, буц сихагIа дегIайоагIаргйолаш, минеральни удобренеш а товсаш, хий дилла доладаьд.

ХIанз йол Iалашъеш боахкараштa юкъе къаьстта дика къахьег люцерна хьокхаш воаллача Алхазуров Ибрагима. Ди дIадахийтац цо балха ши норма ца еш. Къахьегама хьокхамашка диллача, цул дукха тIехьавусаш вац хьекха касарашка улла люцерна хьавIашкатохаш, цунах холаш деш воалла Умаев Хьамид, аьлах аргIаш деш боахка Гайбов Мохьмад Адсаламов Абдул-Вахид, Саиев Мовлди, копнителаца царна йол хьалкхувдаеш вола Бекиев ХIарон, кхыбараш.

Х. МАГОМЕДОВ.

ХЬАЛАШ ЦАIАШ — ГIУЛАКХАШ БЕ-БЕ

Хозахета алац халкъо «Шура Iатта метта тIа йоалл». — аьле. Из дага а кхоабаш Наурски района юртбоахама къахьегамхоша лерттIа вIаштIехь а даьккха леладу доакъар кийчдара гIулакх, къаьстта йол. ХIанзлехьа аргIаш а даь хьайбаш Iангара доахаргдолча моттигашка из дIаоттаьй 13244 тонн. Цунах нийсса ах рулонагIа прессовани а еш кийчъяьй. Цо карагIдоалийт йол дика хилийта. ГIулакхаш бокъалгахьа далара цхьа бахьан да района юртбоахама кулгалдара стилеи методаши тIеххьарча шера хувцаденна хилар. РАПО кIийлеи тIа укхаза хьаьй «Наурская» яха агропромышленни комбинат.

— ХIанз доал дукхагIа тха кара да, моллагIа а решени тIаэцара тхона дукхагIа лоIам беннаб — йоах «Наурская» яхача агропромышленни комбината баьцовгIаш лелаяра группа керттерча специалиста Мухин Евгене Николаевича. — Бакъда, из дац тха хIанз командаш тела дукхагIа бокъо я, яхилга. Вешта, оаха цIенъяь дIаяьккхай командно-административни метод. Балха тIа пайда ийбераш кхыяраш я. Оаха тхоай декхар лоархI совхозашта, колхозашта гIо-новкъостал дар, агротехнически бокъонаш нийсса лелаяра хьехам балар.

Района боахамашта юкъе доакъар кийчдара балхаш дикагIа леладечарех я «Россия» колхоз. Тхо укхаза кхаьчача дийнахьа даггара делхаш догIа дар. Цудухьа кхашкара балхаш цхьан юкъа сайца латтар. Амма, нах Iохайша багIацар. Доакъар чуэца кхыйола техника тоаеш, чIоагIъе еза деталеш дIачIоагIъеш боахкар, хоза ха хьа ма эттиге а балхаш дIахо дахьа кийча хургболаш. Цу ханах ший тайпара пайда ийбу совхоза кулгалхоша а. ДикагIйолча коллективе беррига а доакъар кийчдераш хьагул а бийя царна дIайовзийт хьалхалаттарий опыт, дIахо дергдолча гIулакхашта координаци ю, гучайоах пайда эцанза йола таронаш, иштта кх. дI. а. Тахан боахама доакъар кийчдераш гулалуш бар Хубецов Владимир Захаровича кулгалдеча шоллагIча бригаде. Из коллектив хьалхалаттташ хьайоагIаш я. ПланагIа деррига а кийчде дезар 972 тонн доакъар долаш хIанзлехьа кийчдаьд 1050 тонн, хIаьта бригадас кулг тоханза латташ горохеи кени вIашагI а эбаь дIадийна кхы а деррига кха мадий. Из хьакха доладелча кийчдаьчоа кхы а доакъар тIаккхетаргда.

Мишта вIаштIехьдоал В. Хубецова бригада толамаш даха? Лакха хьувкъам кхебарах. Масала, вIашагIъэдаь кIаи викеи дIайнйнача кхашкара планагIа доагIар 25 центнер йолаш хIара гектара тIара 56 центнер доакъар чуийду. Ала деза, из деррига а тIехдика долга. Цу даькъе кхычарна дIайовзийта эхь хургдоаца опыт Iоаьйи коллективо. Укхазара хьадоладенна хIама да хIанз района боахамашка шерра даржаш латта йол рулонагIа прессовани елга. Из кердадар эггара хьалха балха юкъедоаладаьраш ба укх вай ювцача бригада механизатораш — коммунисташ ХакуевгIар Асладинеи Iаьлеи. Цу методо карагIдоалийт шозза-кхозза дукхагIа къахьегама овсарле лакхъе, хIана аьлча деррига а балхащ механизмашца кхоачашду. ХIаьта чIоагIа лоархIаме да ханнахьеи цIенеи йол хьагулъе вIаштIехьдалар. ХьалхагIа йол волокушаш тIехьа а тувсаш хала гулйора, ха йоайора, дукха хьа а ца эцалуш лаьтта юсар.

Ала доагIа, доакъара а кхыйола а культураш кхееча, лелаеча, чуэцача кердача дикагIйолча методех, технологех пайда ийбелга гIулакх леладара совхоза хIара бригада, звено оамал а хинна дIаэтталга. Масала, Ашаханов Гумаха кулгалдеча арендни звенос 150 гектара тIа дIайийнаяр люцерна. Из хьакха а чуийца а баьннаб арендатораш. ХIаьта цун тIеххьа дIаювш боахк судана яха буц. Из а укх шера доакъара лаьрхIа чуэца карагIдаргда. Е вешта аьлча, цхьан кхай тIара шозза хьувкъам чуэцаргба. Цу тайпара хIама карагIдаьлар оазисни хьисапе хиш дехкилга звенос карарча шера юкъедоаладарах. Из болх кхоачашбеш цу коллектива цхьан кхай тIа латта шиъ фрегат. Практикаца арендатораша дIахьекхар цу методах тIехьале хургхилар, цо боккха пайда лулга.

ДIахо йодача хана цунах пайда ийбе дага ба боахама беррига а механизатораш.

— Тха боахаме 80 процентал совгIа дола лаьтташ хиш дехкаш мичад, — яхаш дувц «Россия» колхоза председатела Нисанов Иосиф Исаковича. — Из бахьан долаш 700 гектар лаьтта хIара шера буруны оалача аренашка еха дезаш хул. Цо дIадех дукха зе дар, цигача хIама хьалкхее а геттара хала да. Цудухьа оаха лаьрхIад оазисни хьисапе хиш дехкилга шерра дIадоаржа а даь, хьувкъам лакхбара чотагIа леладеш дола аьха лаьтташ кIезигде. Масала, бурунашка оахаш дараш. Из гIулакх тха вIаштIехьдоале бурунашкара хьадовла йиш хургья, из еррига а моттиг жа доажадара юта а юташ.

Цу тайпара масалаш кхы а доаладе йиш яр. ХIара условии керта 21 доакъара единица дIакхачийта, аьнна дош деннад колхоза доакъар кийчдераша. ХIаьта а колхоза доакъар кийчдераш, керттера специалисташ раьза, кхоачам хулаш бац даьчох. Цар яхачох хьокхамаш кхы а лакхагIа хургдар, нагахьа санна цхьацца новкъарленаш ецаре.

— Тоъаш яц доакъар чуэца техника. Масала, чIоаггIа эш тхона кхы тIа а стогометаш, МТЗ-80 яхача маркагIа йола тракторaш, иштта кх. дI. а. Къаьстта проблема а хинна дIаэттай запчастеш ца таара — яхаш леткъаш вар тхога колхоза керттера агроном А. Хритенко.

Теша лов ер къамаьл «Наурская» АПК кулгалхоша, республика цу деша бехктокхаме болча болхлоша дешаргдолга а цу даькъе колхозникашта сихха новкъостал дергдолга а. Диззача шера наха хьийга къа хьалха санна доадайта йиш яц.

ЛерттIа вIаштIехь а даьккха, лакхача темпашца чакхдоах доакъар чуэцара балхаш «Северный» совхозе а. Укхаза хIара гектара тIа чуэц 50 центнер гурахьа дIайийна цхьан шера тIаювла буц. Цо карагIдаьлийтад боахама план 600 тонн йолаш 1200 тонн йол аргIаш а даь дIаоттае. Цунах 1150 тонн рулонагIа прессовани а еш чуийцай. Совхоза механизатораш шоайла яхье а баьнна къахьегаш ба доакъар кийчдеча. Хьалхле лелаю механизатора Хазраилов Шарани. Цунна карагIдоал цхьан сменагIа 300 рулон йол кийчъе, е кхыча тайпара аьлча — 70 тонн доакъар чуэца.

Фуд цу боахамашка толамаш доахийтар, лакха хьувкъам кхебайтар?

Укхаза хьалхе а уйла яьяр дIаде дика фу кийчдара. Шинна а боахамо дIадийннадар «Кормовая-51» яха фу. Хьаькъалца, боаггIача боарамагIа лаьтташта юкъейихьар органически минеральнии удобренеш, ханнахьа чуэца болабелар доакъара культураш. Лоацца аьлча, юххьанца денз агротехнико дIа мадеххара кхоачашдир деррига а кхашкара балхаш.

Лакхе вай дийцача боахамашка санна хьалаш долаш я Ленина цIерагIа колхоз а. Цхьабакъда, хьалаш цаIаш дале а гIулакхаш-м бе-бе да. Хеталора укхаза эггара дукхагIа догкъар Iалашдаь хила дезар-кх таханарча денга кхоачаш, аьнна. ХIана аьлча, укх колхозе района боахамашта юкъе эггара дукхагIа леладу хьайбаш. Хьакхарчеи жаи ца лаьрхIача а, духхьала бежан 7486 да укхаза кхоабаш. ХIаьта иззал хьайбаш кхаба хала хургда дIахо а хIанз санна доакъар кийчдара балхаш леладой. План 8870 тонн йолаш хIанзалца хьа аргIаш а даь дIаоттаяьр 2193 тонн йол мара яц. КIезига кийчдаьд витаминни хьоар а, планагIа доагIачох 30 процент мара. Оаха «Наурская» АПК, колхоза специалисташца цхьана дIалаьрхIача таханарча денга кхоачаш укхаза хIара условии керта кийчдаьр... шиъ(!!) доакъара единица.

— Тхона чIоагIа тоъаш яц доакъара чуэцара йола техника. — яхаш бехказвувлаш вар колхоза керттера агроном Мигиев Iальви. —

— Кхы тIа а эшаш йола стогометаш, подборщикаш хьаелча доакъар кийчдара йола планаш кхоачашъергья оаха.

Теша безам ба из иштта хургдолга. Боахама еррига а производственни коллективаш арендагIа къахьегаш хилар, совхоза кулгалхо а керда, дика организатори специалисти хилар дагадехача хIаьта а. Цхьабакъда, керттерча агронома хьалхадоаха «объективни» бахьанаш тIаэца, цунца раьза хила-м безам бац. ХIана? Техника тоъаш яц кхыча боахамашка а. Амма, цар бахьанаш а ца лехаш, йолчох хьаькъалца пайда а ийбеш лерттIа леладу доакъар кийчдара гIулакх. ХIаьта техниках лаьца вай дувца доахке кхычарел дикагIа деце, кхы воагIа дац Ленина цIерагIча колхозера хьал. Цул совгIа, укх боахаме кхашка районе духьашха болх беш я керда «ПВ-6» яха шиъ подборщик — уплотнитель. Царех хIара агрегатаца таро я дийнахьа 50 гектара тIара доакъар чуэца. Долче, беррига а бехк техника ца таарца бий-хьогI? Хетаргахьа эш цунга лерттIеи хьаькъалцеи болх байта ха а.

Цул совгIа I. Мигиева ца хьоаеш къайлайихьар цхьаькха цхьа лоархIаме факт а. Планаш кхыча боахамел лохагIа оттаьяле а укхаза лоархIабац царех а. Масала, план 16,4 центнер йолаш вIашагIъдяь викеи кIаи дIадийннача хIара гектара тIара чуэцар 13 центнер доакъар мара дац.

Цу гIулакха бехке техника я? Янне а яц. Бахьан юртбоахама культураш дIаера, лелаяра, чуэцара лерттIа доал ца хилар, агротехнически бокъонаш лора ца яр да. Цу деша эггара хьалха бехкевар агроном ше а ва.

Цудухьа тахан Ленина цIерагIча колхоза кулгалхоша, специалисташа де дезар да ер е вож тоъаш дац, яхаш бахьанаш а ца лехаш, долчох мамогга биззагIа пайда ийбе а гIерташ доакъар ханнахьа чуэцар а доагI-доагIача дIаоттадар а.

Х. ШАДИЕВ.

ЧIОАГIЪЕ ДИСЦИПЛИНЕИ ПОРЯДОКИ

КПСС Грозненски горкома пленумера

XIX Ерригсоюзни партийни конференце дIадехарашка хьежжа дисциплина чIоагIъяра городской партийни организацеш беча организаторскии политически балхахи из тоабара де дезарехи дола дош дийцар укх деношка хиннача КПСС Грозненски горкома пленуме. ХьалхxагIе а кийчъьяча КПСС горкома бюро доклада тезисаш парте горкома членашта, членалла кандидаташта, городской партийни организаце ревизионни комиссе членашта массехк дн хьалха дIаеннаяр. Цудухьа, хьалха санна, доклад Iо ца а ешаш из ювца йолайир пленуме дакъа лоацараша.

Пленум кийчъеш хьинаре дакъа лаьцар хержача партийни органа членаша, горкома, комиссеша, юххьанцарча партийни организацей активо. Иштта хьагулъяь вIашагIтеха материал чулоацаш яр доклада тезисаш. Цар тIа белгалдаьккха махиллара, перестройка шерашка холуш хувцамаш хиннад общественно - политически вахаре, шеръеннай демократизаци гластности, цхьабакъда къахьегамхой социально-экономически хьал башха эргадаьннадац.

Цу тайпарча хьала бахьаний анализ еш парте Грозненски горкомо царех керттердарех лоархI экономически реформа чакхъяккхара гIулакхаш мела лелаш хилар, партийни а пачхаьалкхен а дисциплина мелъялар, социальни проблемаш къоастаяра кхоачам болаш къахьегама коллективаш тIа ца ерзаяр.

Городской партийни организаце шерлуш йоагIа демократи, гуччахьа ювц проблемаш, массанена дIайовзийт тIайнйо решенеш.

Партийни комитетий аппараташка реорганизаци еш латт. цига вIашагIъехкай хержача партийни органий членаш чубоагIаш йола массазара комиссеш, хувцаеннай КПСС горкома пленумаш кийчъяра а чакхъяхара а механизм — цига дувца кийчдеш дола дош хьалхагIе шеррача активага дувцийт, цу хана яь замечанеш, тийнна предложенеш теркал а еш тIаэц дувцача дешах йола решенеш.

Кулгалду кадраш хьакъоастаечеи дIанийсъечеи шерагIа юкъейоагIаш латт демократически принципаш, из гIулакх дукхагIча даькъе альтернативни лардагIа леладу городе. Нийллача партийни а болхлой а собранешка ювца а ювцаш кийчъю парторганизацей секретарийи предприятей кулгалхойи резерв.

Городской партийни организаце организаторскии политически болх дIахо тоабара дукха хIамаш дой а царех хьахиннар город социально - экономически дегIайоалаяра йоаггIача тайпара влияни еш дац.

Соахка а укх шера а города экономика, цун социальни сфера дегIаяра, итогаша хьахьокх пачхьалкхен планаш кхоачашъяра къахьегамхой оарцагIбоахаш партийни комитеташа беча балха тIехь цIенхаштта кхоачамбоацараш хилар. Промышленни производства темпаш лохъеннай. Укх шера наха чуIе цIенош хьалдара план кхоачашъяьяц. Кхоачам хиллал хьадеш дац халкъа эша товараш, маькхабулочни изделеш.

Уж а кхыдола а кхоачамбоацараш экономике, социальни сфере хилара керттердарех бахьан лархIа доагIа кердача методегIа болх беча хана политически кулгалдара бола шоай лоарxIам партийни комитеташа лаьгIбалийтар, хано дIадехарашка хьежжа цар шоай болх вIаштIехь ца баккхар.

Цу тайпара хьал оттара цхьаькха лоархIаме бахьан да къахьегамеи производственнии дисциплина мелъялар, демократи хилча шоай безам бар леладе йиш йолаш а хеташ, цхьабола кулгалхой бехктокхама кIалхарбувлар. Дисциплинеи порядоки вай вахаре хиланза даргдоаца хIама да. Эггара хьалха из кхетадеш а масса хана дагалоаттадеш а хила веза хIанзара моллагIча рангагIа вола кулгалхо, еррига къахьегама коллективаш. Дисциплинеи порядоки чIоагIъе йоагIа, кулгалхочо цIогIадетташ, тIачувхаш а ца еш, еррига къахьегама коллективо, партийни организаце хьалхленца халкъа депутатий Советашца цхьана, производстве а нах бахача моттигашка а.

ХIанз укх сахьате хьалхашка этта халонаш хилара бахьанаш латт, парте районни комитеташа предприятей экономически балха кулгалдара, тIахьожам лоаттабара гIулакх юххьанцара партийни организацеш оарцагI а йоахаш тоа ца дарах. Ховш мадий, хIанзарча хьалашка экономикана политически кулгалдара методаш караерзаяра керттерчарех йола элемент коммунисташца моттигашка, партийни собранешка, бюро заседанешка, хIаьта иштта индивидуальни беседаш ярах, тIехьатетта йиш йоацача проблемай хьакъехьа дискуссеш ярах латтилга.

Коммунисташа производствана беш бола теркам мелбалийтача, доагIар лерттIа хьадехаш ца хилча балха ха зехьа йов, производства боарамал тIехбувл алапей боарам. Иштта балха ха зехьа дукха йоальй «Стройиндустрия» объединене. «Вторчермете», «Агропромстрой» объединене ЗЖБИ, № 3 йолча маьха заводе, Грозненски консерви заводе, кхычахьа.

Къахьегама дисциплина лаьгIъяларах хьахинна хIамаш да тIеххьарча цхьан шерии ах шераи 187 моттиге цIераш ювлар, производствашка авареш хилар. Из бахьан долаш дукха зенаш хиннад, цу даькъе 242,5 эзар сома боараме хинна экономически зе а долаш.

Производственни а къахьегама а дисциплина телхаяр партийни пачхаьалкхени дисциплина телхаярца дувзаденна да. Цудухьа лоархIаме да партена чура дисциплина чIоагIа хилар.

ТIеххьарча хана парте горкома пленумашка а бюро заседанешка а тIанийдаьча соцамашка хьежача гуш да наха чуIе цIенош хьалдареи кхачани программаш кхоачашъяра, товараши деш дола гIулакхаши дукхагIа хилийтара, торговле, унахцIено лораеча, транспорте, нах бахача моттигашка порядок хилийтара дешаш каст-каста дийцалга. Цхьабакъда, цу соцамех баьнна пайда холуш бац. Фуд тIайнйеш йола решенеш эффективность йоацаш хилара бахьан?

Иштта, парте горкома пленумашка а бюро а массехназа дийцад «Фусамаш-2000» яха дош. Из программа тахан кхоачаш ца яр кхерам болчча дIатIакхаьчад гIулакх. ХIана кхаьчад, фу де дева из лертIадаккхара? Эггара хьалха, хIара къахьегама коллективе оттаяь йола цу тайпара программаш тIахьожам боацаш тесса йитай дукххача юххьанцарча партийни организацеша. Цудухьа гIишлон организацеш ерригаш а оарцагIъьяннаяц наха чуIе цIенош хьалдара, хIаьта хьалде доладаь гIирсаш а доаггIача тайпара материалашца Iалашдаьдац.

Коллектив доалдара хIанзарча формашка яккхара хьакъехьара парте горкома пленума решени кхоачаш ца а еш, хьалха санна гIулакх дIадахьа гIийртача «Чечингстрой» объединене кулгалхоша финансови гIулакх физически толхадеча кхоачаьй коллектив. Объединене парткома секретара нов, Джукаева цу деша хьакъехьара позици принципиальни хиннаяц. Из а чIоагIа Iаткъад коллектив нийсача новкъа яккхара.

Пленуме чIоагтIа теркам тIабахийта дийцар гIишлон организацешка ма могга сихагIа боахама расчет юкъейоалае а гIулакх толхадаьча нахагара доагIар принципиально хьадеха дезаш а хиларах. Цул совгIа даим балха тIехьаюсаш а кхоачам хиллал продукци ца луш а я городера кирпишкий заводаш. Укхаза а дукха да юххьанцарча партийни организацеехи боахама кулгалхоехи тийша. Производствера экономически отношенеш эргаяьха тоаяра гIулакхи болхлой къахьегама а салаIара а хьалаш тоаделгеи геттара мела лел укхаза.

Парте XXVII съезда, ЦК Пленумий решенеша чIоагIача ларда тIа оттаяьй перестройка. XIX партийни конференце белгалбаьккхар общество кердача хьалага йоалаяра, политически системе овлангара реформа яра, бокъонца дола халкъа Iаьдал юхаметтаоттадара принципиальни политически никъ. Вай вахарцара дIакъаста йиш йоаца хIама хинна дIаэттай шерра гласность, тайп-тайпара информаци хьаэца йиш хилар, социалистически демократена нах хаьдда тIаберзар.

Тахан нах геIрт гонахьа хулаш латта процессаш шоаш мишта кхетаю ха, гуччахьа критика ю цар моллагIча инстанцешта а моллагIча кулгалхошта а, уж моллагIча гIулакхаш тIа бале а доккхий хIамаш дIаяхача хана карагIдаьнна уж бале а. ХIанз халкъо кхетаду ший вахара да ше хилар, цунна хетар теркалданза тахан даргдоацилга.

Из деррига а бIззача боараме хьагучадаьлар СССР халкъа депутатий Съезде — Советски пачхаьалкхен историчух лоархIамегIа йола событи йолча хана.

Гуччахьа критика еш а чIоагтIа теркам тIабахийта а дийцар горкома пленуме кхачан программа кхоачашъяра хьакъехьара дош. Ховш ма хиллара, цу дешах йоагIаш йола решенеш тIайнйаяр парте горкома пленумо а горсовета сессе а. Мишта кхоачашъю уж? Цхьана гIулакхаш леладара хьакъехьара договораш даьд городе 79 предприятеи организацеи, бакъда цу гIулакхага дIадахийта лаьрхIар 2 миллион сом совгIа мара дац. Кхачан порграмма кхоачашъяра дIадахийта лаьрхIад, масала, городе Белгороде 30 миллион сом. Уж цифраш дIахо яшха эшаш яц, гуш да проблема къоастаелга Грозне гаьнна тIехьадусаш хилар.

Бакъда хIаьта а парте цхьан райкомо, е райисполкомо доагIар хьадийхадац цу хьакъехьа хIама деш боацача коммунисташкара предприятей кулгалхошкара. Городерча наьха шоай доалахьарча бешамашкара хьайоала продукци дукхагIбола баха нах баьцадаарашцеи сомацеи Iалашбе таро йолаш я, бакъда тахан цу таронех пайда эцаш яц баьцадаараш дохка тикаш. Цар аттагIбола никъ лаьцаб — рынкера хьа а ийеш продукташ тика тIа юхайохк.

Маькхабулочни изделешца къахьегамхой Iалашбелга эсала лелаш хиларах дола дош парте горкома бюро дийцад, хлебопекарни объединене генеральни директор Б. Я. Шайхаев партийни хьисапе бехктокхаме а эзав, гIулакх тоадара де дезараш белгал а даьхад. Бакъда укхаза кхоачам болаш бац партийни тIахьожам, цIендаь дIадаланза да белгалдаь хинна кхоачамбоацараш.

Парте горкома пленумо а бюрос а тIанийца соцамаш эффективность кеIзига йолаш хилара бахьанаш латт, йоахар пленуме - дакъалоацаш хиннараша, уж кхоачашдара парте горкома а райкомий а секретарий, цар отделий оагIонгахьара боагIаш бола тIахьожам ца хиларах, уж кхоачашдара горкома. райкомий, хIаьта иштта юххьанцарча партийни организацей деррига низаш вIашагI а теха цу гIулакха тIа ца дерзадарах.

Пленуме къамаьлаш даьча «Автоспецоборудование» яхача завода парткома секретара А. К. Голованова, парте Заводской райкома секретара Т. И. Минаевас, республика прокурора помощника В. И. Мороза, Грозненски швейни производственни объединене парткома секретара Н. А. Гаряева, Нохч - ГIалгIай пачхаьалкхен университета доцента Т. Т. Абубакарова, кхычар белгалдаьккхар, перестройка кердача этапе городской партийни организацера хIара коммунист политически организаторскии болх дIахо тоабара шийгара доагIа дакъа юкъедахьа декхарийла хилар, общественни, социально - экономически ира проблемаш къоастаяра дола керда наькъаш коллективно лаха, коммунистически парте сий лакха лоаттаде, революционни хувцамаш хулача хана парти авангардни лоархIам болаш йолга хIара денна наха дIадовзийта декхарийла хилар. Дика вIаштIехьаьккха дисциплинеи порядоки массе а моттигашка хила еза, йоахар ораторашa.

Пленуме къамаьл даьча КПСС Грозненски горкома хьалхарча секретара В. А. Куценкос белгалдаьхар гарггарча хана городской партийни организацена хьалхашка латта декхараш. Лакхехьа латтача партийни органий решенешка хьежжа гласности демократии дIахо шер а еш КПСС горкома, райкомаша, юххьанцарча партийни организацеша, профсоюзо, комсомоло, советски а боахама а органаша, предприятей, организацей, учреждений къахьегама коллективаша, аьлар цо, мел могар де деза дисциплинеи порядоки чIоагIъяра, цун ларда тIа радикальни экономически реформа, перестройка кхыдола декхараш кхоачащдеча керда толамаш доахаргдолаш.

Дийцача дешах боагIаш бола соцам тIайнйцар пленумо.

С.-Г. КОТИЕВ.

СССР халкъа депутатий Съезда решенеш кхоачашъеш

Деррига доал — Советашка

Йоккха урок я СССР-а халкъа депутатий Съездо нaха синар, боккха никъ ба цо перестройка дIахо яхьа вайна хьабийллар. Советий Iаьдал даьккхачул тIехьагIа хьалхарча шерашка хинна В. И. Ленина ханаш дагайохийтар Съездо, дукха уйлаш яйтар, къаьстта уж ханаш дагайоагIача боккхагIбарашка а яйташ.

Царех ва Назрановски района Наьсар - Кертерча юрта Совета исполкома секретарь Бузуртанов РаIаса Аслан. Укх шера 40 шу дуз юрта Совете цо болх бу. Аслана дукха бIаргадайнад. ХIанз, Советий бокъонаш хила еззача бесса юхадийнъяра декхар оттадаьча СССР халкъа депутатий хьалхарча Съездах фу хет-хьогI цунна?

Цу хаттарца дIадоладелар тха шинне къамаьл.

— ХIанзалцца мичахьа хиннаб-хьогI денал дола къонахий? — аьле хеталора сона Съезда трибуна тIа а бувлаш къамаьлаш даьча депутатех. — Са а хIаьта шоай кхыболча харжархой а, вешта аьлча, берригача наьха дег чу а хьежа оалаш мо оалар цар дош. ХьалхагIа-м тIоарашцеи «вуроцеи» дIаерзайора цу тайпара форум.

— ТIаккха фу низ бар, аьнна, хет хьона, Аслан, селлара дикача уйлашца, кIоаргача иделшца, къахьа дале а, бакъдар духхьала дIааларца Съезд кхохкаяьр?

— ХIанз хержараш, малмалав а хьожаш, наха шоаш хержар, цхьабараш дIа а тетташ. М. С. Горбачева каст-каста оаллача тайпара, нах цIаккха а гIалат балац. Съезде йийца проблемаш-м Iалаьмате дукха а чоалхане а яр. ХIаьта а, сона хеташ, царех керттера яр я деррига Iаьдал Советашка хилийта, аьнна, депутаташа белгалбаьккха лостам. ХIанз хьалкхийнараш-м Iаяха кIоаргга кхета а хургбац цу дешаех. Бакъда, эггара хьалха хьалбоалача Советий маьлха сердал кхийттараштa дика бовз цу гIулакха чулоацам, хIанз оаллача тайпара аьлча — цун механизм. Хоза дIаболабеннабар Советий никъ юххьанца: «Деррига Iаьдал — Советашка, лаьтта — ахархошта» яхача революце керттерча лозунга тIахьехам а кхоачашбора. Совет ше а моттиге йизза да яр. Цудухьа, оалар юрта Совета исполкома председателах — «юртда». Цу хана гIалгIаша цул нийсагIа тилла цIи яцар. ТIаккха диктатора Сталина везавеланзар иззал доал кара дола «хьаким», вешта аьлча, Совет. Цул тIехьагIа кхыметтел ше тIавагIача гIанда доал де а хIама карадоаца председатель хилар цох.

Цу ханара юртдаи таханара председатели, цу ханара юрта Совета исполкоми таханара исполкоми вIашдухьала оттайича — сигалеи лаьтти мо мара шоайла тара хургъяцар. Цу хана Совета чудоагIача доазон тIа Iаьдала болх беш мел вола хьаким юрта Совето дIа а оттавора, хIаьта вакхха везе — дIа а воаккхар, исполкома сесси е заседани а йий. Юрта эшар хьаде а ший распоряженех оарцагIйоахар Совето ший доазон тIа мел йола зIамига а йоккха а организацеш, предприятеш. Цу хана колхозий председателаша а совхозий директораша а шоаш болча тIабехацар юртдай. ХIаьта хIанз, агроном кхайкхьога, аьлча а ваха везаш мавий председатель...

— Советашка низболийтара, доал дизза цар бе хилийтара фу де деза, хьона хетачогIа?

— Цу хьакъехьа керттера дола наькъаш Съездо белгал мадаьхадий. ХIанз денз дIа цахаддаш болх бергболча СССР Лакхехьарча Совето а къестадергда уж дешаш. Нахаца, халкъаца дагавала везаш а дукха хIамаш нийслургда цу юкъа. ХIаьта а сайна хетар аргда аз. Эггара хьалха Совета эшар, из тхьовра аьннача тайпара — доал да. Кадраш хьахоржар а, уж дIа-хьа нийсъер а, кхетаер а (ший доазон тIа) юрта Совет хила еза. ЦаI из да. ШозлагI-дале, шерра юкъе яккха еза налога система. Бахача наха луш санна Совета налог тела еза цун територе тIа мел ядача организацеша, предприятеша. Цу тIа, из налог ювзаенна хила йиш яц цар беча, ца беча пайданца (ша техаб, ди техад яхаш бахьанаш леха йиш яц, налог — закон хила деза). ДIахо, юрта Совета доалахьа ший къаьстта лаьттан фонд хила еза, хьалха хинна госземфонд мо. ХIанз деррига лаьтташ совхозий кара да, кхыметтел юрта Советий зданеш тIаягIараш а тIехь. Совхозага ца хоатташ керда зданий е йиш йоацаш я юрта Совет. ХIаьта бахача наха цIенош де луш дола лаьтта-м дувца а дезац.

— Аслан, Iалаьмате дукха нах леткъ шун юртара хьайбаш доажаде, дIалалла моттиг яц тхона, яхаш.

— Юрта Совета ший доалахьа лаьтта ца хилар да-кх. Юртара лаьтта тха доалахьа даларе, тхона ховргдар наьха Iулаш доажаде мел аре эш, хIаьта доакъар Iалашдара мел эш. Вай СибарегIара цIадаьхкача хана совхозаша катехха аьха Iодехкар юрташта гонахьа мел дада лаьтташ. Цу хана денз дIахойоалаш а яц из гота, дукхагIа хьатIатеIа мара.

— Кхачан программа кхоачашъяра бахача наха шоай коа-карта хьалкхеду хьайбаш, коа тIара оалхазараш чIоагIа лоархIаме, да яхаш дувц. ТIаккха шоай коара бешамаш а кIезигъелча (шуп юрта а района кхыча юрташка санна хIара цIенна лаьрхIа 0,11 гектар лаьтта мара мичад хIанз) малагIча Iалашонца дакъа лоацаргда наха цу Кхачан программе?

— Нагахьа санна из декхар юрто кхоачашде дезе — доакъарца Iалашбе беза-кх нах. Бакъда, хIанз хьагуча суртах цу тайпара таронаш нахага яц. Дувцар, лерхIар пайда мичаб, кIал кIийле ца хилча. Iехама буьца фаьлг хул цох.

— Кхачан программа кхоачашъеча массайола формаш оарцагIъяха, цхьаккха пайдане хIама дIа ма татта, дIале наха лаьтта, хьадайта нахага хIама, йоах парте а правительствас а. ВIалла уйлаш дагайоссийтий хьона цу гIулакхо?

— Цу гIулакхо сона дагаухийт цхьа истори. Сона дагадоагIаш, дезала хIара сага сина лаьрхIе дIадекъар юртал арахьа дада оахаш дола лаьтташ. Вешта аьлча, арендах дIателар уж. Цхьаболча дезала 3 гектар кхоачар, вокхарна 5—6 (цIагIарча дезала дукхалга хьежжа). Шоашта хьахоададаьча лаьтташта Iунал де говраш - вордаш лелае баьлар нах, нохараш, махкаш а леладора. Шоай ахкан мукъа ха а шо-шоай кхашка дIахьора бераша а боккхийчар а. Тоха безача цел тохар, шоай кхаш лорадора. Нух-говра дараша шоайла вIашагI а бетталуш, юкъара кооперативаш а йора. Лоацца аьлча, юрта мел ваха саг лаьтт анца вувзавенна, къахьегаш хулар. ГуйрИйна колхозаша лучарел дукхагIа хьажкIаш Iаьдала дIачу а лора наха. Цул совгIа, хIара коа дIаьхача Iанна хьажкIех диза доаши гIадамий кушкаши а латтар. Колхозе е заготскоте дIачудала шортта хьайбаш а хулар нахага. Базар тIа уж дохка ахацар нах, хIана аьлча Iаьдало увттаду маьхаш цкъаза базар тIарчарел лакхагIа хулар.

Вицвеннавар со. Говраворда, хIаьта юртбоахама инвентарь, хьажкIаш оарда машина эпа ссуда а телар Iаьдало. Из ссуда ялаташца, дулхаца юхатокхар наха Iаьдала.

— ТIаккха колхозаштеи арендатораштеи юкъера бувзам мишта бар?

— Iаяха дукха бувзам бацар царна юкъе. Бакъда, нагахьа санна лаьтта аха дезаш хилча трактораца (маьхагIа) новкъостал-м дора колхозаша. Тха юрта 5 колхоз яр.

— ТIаккха арендатораштa дIателача лаьтта да мала вар?

— Колхозий шоай дар лаьтташ. Арендаторашта тела лаьтташ юрта Советий доалахьа дар. Колхозашкарча лаьттай да а юрта Совет яр. ХIаьта а лаьрххIа хоадаяь ха йоацаш арендагIа царна Совето уж дIаденна хиларагIа дай уж бар.

Тахан а пайдане хургдола дукха хIамаш да вай аграрни историца. Цун оагIонашка хьежача а бакъахьа бар депутаташ.

Интервью йийцар М. ЗАНГИЕВ, тха собкорр.

КУРСК. Разведчикаш, партизанаш, юнгаш, артиллеристаш, десантникаш, французски Сопротивлене доакъошхой хиннача полкий къонгаштеи меххараштеи вIашагIкхетар чакхдаьккхар Даьхен къонача защитникий Курски музейс.

СУРТА ТIА: вIашагIкхетара доакъошхой В. В. Семенов, А. И. Смирнов, Л. З. Каменецкий, В. А. Калмаков. Сийлахь - боккхача Даймехка тIема шерашка — уж боккхийчарна нийсса фашизма дукхьала тIом беш хиннаб.

О. СИЗОВА сурт.

Арендана — шерра никъ

НИЙСА ЛОСТАМ

Грознера Надтеречное яхача юрта бодача новкъара дIахьежача дика гуш я «Верхненаурский», совхоза шурий ферма. Тийрка йистте, хозача моттиге я из. Цун коллективо малагIча хьалашка, мишта болх бу ха безам болаш цига даха хилар тхо.

ЦIен чу довл тхо. Ферма заведующе кабинет къайла яр. Из мичав хаттара хьагуш саг вацар коридоре. Коа гIолла чакхдоалаш а цхьа саг кхетанзар тхоах. Деррига кхетадир цIеча уголоке дIачудаьлча. Ферма заведующел Ахматов Шамсудинал совгIа, укхаза вар совхоза партийни организаце секретарь Тутаев Адлан а.

Шоай коллектива балхах, карагIдувлачох, дикагIа къахьега новкъарло ечох дувца дийхача Ахмадов Шамсудина аьлар:

— Укх шера хьалхарча шин квартала планагIа пачхаьалкхенна 350 тонн шура дIаяла езаш дар тхо. Хьалхашка лаьтта декхар 7-ча июне кхоачашдир. Ер бутт чакхбалалехьа кIезигагIа яле кхы а 63 тонн дIалургйолаш а да. Доахан соахкарчул дукхагIа доацаше а, хIанз хIара дийнахьа дIадахача шера хиннач ул 1200 килограмм дукхагIа шура дIател оаха, хIаьта хIара кхоабача Iаттагара дийнахьеи буси йоаккхар 2 килограмм дукхагIа я. Тха хьайбаш леладерашта къаьстта а тоам беш да дIабахача пхе бетта центнер шура яккхарга дIадахар соахка цу юкъа хиннач ул 6 соми 66 кепиги, укх шера планагIа дIадахийта лаьрхIачул 3 соми 12 кепиги лохдалар.

ДIахо цар шинне а дийцачох кхетадир оаха цу толамашка из коллектив мишта кхаьчай.

Соахка, хьалхе кийчо а яь, совхоза администрацеца яьча договорах, ер шу долалуш арендагIа леладе хьайнйцар доахан ферма коллективо. Къаденнараштa, кIезига шура телачарна меттала дикача фух къона дараш Iула юкъе а доаладеш, хийцар ахаш хIана дац, аьнна доахан. ЧIоагIийр доакъара база. Белгалдаккха доагIа соахка совхозе гIолла хIара хьайбана лаьрхIа 31 центнер доакъара единица Iалашъяь хиннилга. Цхьабакъда, шура яккхарга дIадодар лохдара ферма болхлоша шоашта маэшша, хIара Iатта 18 доакъара единица кхоачаргйолаш мара хьанйцанзар совхозагара. ХIаьта цунах махулла боккхагIа пайда эца гIерташ хьа а боагIа шу доладелча денз.

Соахка хиннача кхаь хаьхочун декхараш скотникаш шоаш кхоачашду хIанз, хIаьта учетчика, фуражира, зоотехника дараш — ферма заведующе. Доакъар хьатIакхахьара, коара кхо, нувхаш араяхара цхьа трактор мара йитаяц. Хьайбашта эша доакъар корпусашка гIолла говрвордашца дIа-хьа кхухь.

— Трактор лелаярах хIара шера совхоза дIатела дезачунца нийсдича, пхийттаза хIана дац аьнна кIезигагIа рузкъа дIадода тха цхьан говр-вордага, — йоах Ахмадова.

Цу тайпара болх кердача хьисапе вIаштIехьбаьккхачул тIехьагIа кхы а дукхха дика хувцамаш хиннад ферме. Шийна тIеххьара доагIаргдола ахча шура дукхагIа яккхарах, цунга дIадодар лохдарах тийша долга кхетадеш, ший доалахьа долчарна санна, эша доал ду хьайбашта ферма хIара болхлочо. Кхом беш, лорабеш лелабу доакъар дуллача, помещенеш цIенъеча, божа беттача хана хиланза баргбоаца гIирс.

Доаханга хьожаш а хилар тхо.

ЦIена, тоаденна дар деррига доахан. БIоагIех хьалтеха доахкача доккха доацача улгаш тIа кIай басарца даьча йоазонца хьахьокхаш дар мича, малагIча дояркас доал дераш латт. Цу чу къахьегаш хиннаяр толашагIйолча дояркаех шиъ — Магомадова Мареми Мутаева Хедии. Кхычарца нийсдича башхало йолаш дацар цар леладу доахан. Цхьабакъда, цу корпусе а, Исаева Малика ца лаьрхIача, еррига ферме а йолча дояркех хIаранена карагIдаьннач ул юкъера лаьрхIача 400 — 450 килограмм дукхагIа шура яьккхар цар дIабахача пхе бетта хIара кхоабача Iаттагара. Из хьахьокхаш даь йоазув дар цу корпусе хьалтеха даьллача хьокхамий улга тIа.

— Шун гIулакхаш-м во а дац, тIаккха ма чIоагIа къайлай оаша шоай коа наIараш. Баьхкача хьаьшаша фермера рузкъа дIадахьарах кхераш-м дац шо? — оаха аьлча, Ахмадов Шамсудина укх тайпара жоп делар:

— Хьаьший а тайп-тайпара хул. Цхьабакъда, хала ма хеталда шоана, коа машинашца чу ца ихача бакъахьа да. Гой шоана, фермана юххе чакхбоала асфальт билла никъ. Цу тIа гIолла тха совхоза конторе, «Надтеречный», «Минеральный» совхозашка болхаш е республика, е района хьакимаш тхо долча чу ца берзаш Iац, дукхагIйолча хана. Соахка а цул хьалха а шоай цIагIа санна машинашца хьачуухар уж. Хьанна хов бруцеллез, туберкулез кхийтта доахан леладеча ферме хинна уж боагIий а? Укх шера арендагIа болх бе даьлча, шура кхухьаш йола машини, тхоай трактори мара хьакоа ялийтац оаха. ХIанз ер тха цIа да. Укхаза мел дечох бехктокхаме тхо мара дац.

Тхо раьза долаш нийса аьнна дешаш а дар уж.

М. ХАМАТХАНОВ.

Экономически реформа хьалашка

ТIЕХЬАЮСАЧА КОЛЛЕКТИВЕ

Массехк шу хьалха хадданза яхье хьалха а латташ, башха-дика производственни хьокхамаш доахаш хиларца белгалъяьнна яр Нохч-ГIалгIай «Силуэт» яхача текстильно - галантерейни производственни объединенена чуйоагIача, Ачхой - Мартанера Мандиев Али Магомедовича кулгалду «Луиза» яха филиал. ХIаьта хIанз цо беча балхага хьежача, къаьгга гуш да, воча оагIорахьа, довзаргдоацаш цун гIулакхаш хувцаденна хилар. Предприяте, иштта цехий кулгалхой, цига къахьегаш бола болхлой шоаш хиннараш ба. ТIаккха фуд укхаза нийсденнар? Цу хаттара жоп а луш, предприяте кулгалхочо аьлар:

— Тха бехкагIа нийсденнадац, филиала коллектив ахастагIа а лелхаш болх бе йолаялар. Цун бахьанаш, дукха да. Соахка цхьоалагIча январе денз самофинансированеи йиззача хозрасчетеи хьалашка къахьегаш да тхо. Цу хана денз пачхаьалкхен планагIа а тIанийцача декхарех а лоархIа ца беш хьабоагIа тха хIамаш тега мотористкаш. Цун керттердар да материально - технически Iалашо елга геттара во вIаштIехьдаккхар. КIираш, бетташ доах цхьайолча цехашка, участкашка бийдал ца хиларах хьабе болх боацаш баргIаш.

ХIара бетта филиала болхлоша арахеца деза 65 эзар сома маьха юврrIаш, спецхалаташ, метташта тIатувса гаташ, кхыйола продукци. ХIаьта укх шера хьалхарча шин бетта цар еррига арахийца продукци шийтта эзар сома маьха мара яцар. Укх июнь бетта а 15 ди даьккхад предприятерча юврrIаш деча цеха коллективо болх ца беш. Иштта моттигаш нийсъеннай цунна вокх бетташка а. Цудухьа, дIабахача пхе бетта предприяте болхлоша ара ца хецаш йиса продукци 120 эзар сома маьха я. Ховш махиллара, йиззача хозрасчетеи самофинансированеи хьалашка къахьегача хIамаш тегараштa луш дола алапи а бухсоццаш балха тIа хьахулачунга хьежжа мара дац. Вай лакхе доаладаьча масалаша хьахьокх цар хьокхамаш чIоагIа эсала долга. Долче, болхлоша нийду алапеш а кIезига да. Цудухьа, хIамаш тегача мотористкай дог лелх балхах, овсаре къахьега уж дIабола мабеллингехьа, цар болх юкъагIбоах бийдал хьа ца кхачарах. Лоацца аьлча, перестройкагахьа букъ а берзабаь, къахьега йолаеннача тара я филиала коллектив.

— Экономически реформа хьалашка болх беча цаIи ахи шу гаргга йолча хана нагахьа бутт бенабац оаха пачхаьалкхен план кхоачашъеш, — яхаш Iокадаш ба болхлой а. Цун овлаш мичахьара хьадоагIа хара царца беседа йича, гаьна вала а ца везаш корадир сона уж. Хьалха дIадахача шерашка санна шин-кхаь бетта е кхы тIех йолча ханна лаьрхIа кIадаш, боамби, кхыйола бийдал хьаэца йиш яц коллектива. ХIана аьлча, цунах дIадала ахча дац цунга, хозрасчетагIа къахьегача цо дIадохийтача а хьатIадоагIача а хIара сома учет лелаю хIанз. Финансови гIулакхаш дика дац цун. Долче, шоашта эша бийдал хьаехаш, оарц доахаш, объединене кулгалхошта хьесталуш лела безаш хул филиала коллективана керте латтараш. Мичча бесса яь а план кхоачашъе, яхаш, хьалха санна аккхарна эша бийдал лоаттае низ кхачац объединене а. хIана аьлча, цун коллектив а экономически реформа кердача хьалашка болх беш я. Бухсоццаш балха тIа хьахулачунга хьежжа мара низ дIакхачац, цун а ший предприятешта эша бийдал хьаэца. Цул совгIа, прядильноткацки объединени, пачхаьалкхенна доккха зе деш хиларах, дIа а яьккха, цунна чуйоагIа цехаш, фабрикаш «Силуэта» хьаяларах цунна тIахьаьрчар дуккха миллионаш сомаш. Из декхар тахан а тIехьа дIатекха яланза я объединене коллектив.

Цунах шийна доагтIаш дола дакъа хьатIанийцача, ший лоIаме а йолаш, госбанке счет хьа а йийла, «Луиза» яхача филиала коллективага болх байта раьза ба объединене кулгалхой. Из де тхо раьза а дац, тхона хьатIадужаш дола декхар дIатакха тха низ а кхоачаргбац. — йоах Али Магомедовича.

— ТIаккха хIанз санна болх байтарг мичаб шуга дIахо йодача хана, фу лаьрхIад оаш шоай болх овлангара денз тоабара? — хьаттар аз А. Мандиевга. Цу хаттара жоп а луш, цо аьлар:

— Йиззача хозрасчетга хьалашка болх беча тха филиала коллективо пайда барга долха керда наькъаш, таронаш лех. Цу лостамагIа а кIезиг-дукха аьттув баргба, аьнна хеташ да тхо. ХIанз маьхах наьха тха къажде доладаьд. Дийтта шера телата промышленносте болх баь, йоккха опыт йола технолог Нукаев Хьусен Зияудинович керте а оттаваь, кхаькхашта сулув деш, уж тоадеш йола цех болх бе йолаялийтай. ХIанз укх сахьате кулг-кара деш да цу цехе мел ду балхаш, механизированни хьисапе уж дергдола гIулакх дара эша оборудовани лохаш Къулбаседа Кавказа вежарашха йолча республикашка гIолла чакхбаьннаб тха специалисташ. Цхьабакъда, цу даькъе аьттув баьнабац цар хIанзалца хьа.

Из филиал шоай йоацаш санна, уж лоархIаме дешаш къоастадара оарцагI ца боалаш, юстара а баьнна сатийна Iеш ба «Силуэт» объединене кулгалхой а. Цар «Чечингснаба», Нохч - ГIалгIай Министрий Совета кулгалхошка гIолла оарц а даьккха, филиала эшаш дола новкъостал ца дой, ахка яхачара ший низаца хьалйоалалургйоацача хьала тIа кхаьчай из.

Б. КОСТОЕВ.

КЕРТТЕРА ДЕКХАР

Тахан ший болх дIаболабу республика йоазонхой съездо

Исторе гола тохача хана публицистико хьалхе лелаю, цудухьа тахан а цецвала эшац публицистика хьалха латтарах. Бакъда, цхьалхха художественни литература да заман, халкъа юхь-сибат а хинна тIехьа тIабоагIарашка кхоачар. Боккхача боараме хинна дIаотта еза тахан публицистика. хIаьта вай литературе из йолаш яц, художественни литература декхар цаI да: бакъйола Искусство хилар. Из декхар а дизза кхоачашдац вай литературас. Литература дац, яхац аз, художественни боарам лакха болаш прозаически йоазош кIезига да ях. Тахан уж геттара а чIоагIа вайна эшаш-да. Цох а иштта художественни кхолламах долча кхыча дешаех а къамаьл де дагахьа гIалгIай цхьаццабола йоазонхой а литературоведаш а вIашагIтоха дага хилар тха корреспондента, бакъда, лаьрххIача бесса вIаштIехьа даланзар. «Шиннел совгIа ма гулале» яхар вай йоазонхошта аьнна хила дезаш да. Цхьаццабарашта ланзар цу темах лаьца дувца, вокхарга «ха хиланзар», хIаьта вIашагIтоха аьттув баьннабеце а, цхьаболчарца къамаьл хилар цун цу хьакъехьа. Къамаьле дакъа лаьцар Чахкиев СаIида, Мальсагов Ахьмада, Плиев Махьмад-СаIида, Танкиев Абукара.

КОРРЕСПОНДЕНТ: ЦIинхезача литературоведаша, критикаша М. Чудаковас, А. Латынинас, Ю. Карякина, И. Золотусске язду пролеткульта литература лоархIаме цахилар, дукхагIа долча даькъе уж йоазош заказах даь хилар.

ГIалгIай литературах, дукхагIча даькъе, майрра ала йиш я из. Эрсий литература а иштта кхы цхьаццадараш а хиннача хьало ца могадеш хинна йоазош кепатеха хиннадеце а, даь йоазош долаш хиннад, тахан уж гучадувл, цудухьа вай дувцаш дола литератураш лакха латт, хIаьта хьагучогIа вайчох из ала йиш яц, аьнна хет сона. Фу бахьан да цун?

Чахкиев СаIид: КIоарггара хьаволавенна, чIоагIа бехк боаккхаш аьлар Iа вай литература доккхача литератураштa улув оттаде йиш йоацаш да аьнна. Вай литература а, сога хаьттача, дикка ший мул баьккха хьадоагIа. Къулбаседа Кавказерча литератураштa юкъе белггала ший моттиг йолаш а да. Из кхы а лакхагIа хургдар вай къамо Казахстане а Юкъерча Азе а 13 шу даьккхадецаре. Вай къам Iодохьийташ наьна меттала хинна йоазув, дукхагIча даькъе, доагадир. Из деррига гIулакх фашисташа леладаьчох тара дар: халкъа тIадена Iазап, хIалакдаь боахамаш, цIерал тийса книжкаш. Дерригача къаманна доккха зе дир цу хана. ДукхагIбараш йоазув деча бацар...

Мальсагов Ахьмад: ДикагIболчарех цаI вар поэт а таржамхо а хинна Озиев Ахьмад, из вихьар 1937 шера, хIаьта Чахкиев Капитон Казахстане долаш лаьца чувеллар. Набахта кхийттача кхайкорах метта ца воагIаш, кхелхар из.

Чахкиев: ДагадоагIа сона Муталиев Хьаж-Бийкара дийцар. Казахстане долаш йоазонхой тIа а бехаш, коменданто хоам беш хиннаб, йоазув деш саг гучавоале, таIазар дергда, яхаш. Шоаш деш хиннар къайлакхихьад цу хана Яндиев Джамалдас, Муталиев Хьаж-Бийкара, вокхар а. Йоккхий халонаш лаьттай цу хана.

КОРР. МоллагIча хьале эттача а йоазонхочун бокъо яц харцдолчун тIехьавала. Кепатоха таро еце а, вахар ше долчча бесса хьахьокха декхарийла мавий йоазонхо.

Чахкиев: Бакълув. Тхьовра Iа мааллара, лоархIаме доаца йоазош дукха да вай литературе а. Масала, 50 процент таханарча дийнахьа долаш долча йоазонах дIадаьккхача вай литературана зе хургдацар аьнна хет сона.

Мальсагов: Нийса да. Вай литература юкъера ах дIадаьккхача зе хургдац, хIаьта багахбувцама юкъера цхьа дош а даккха йиш яц. Цун маIан да йоазонхоша деш дола цхьадола йоазош кIезига лоархIам болаш хилар.

КОРР. Багахбувцамах лаьца лохе кхы а дувцаргда вай, из-м вай овла а корта а мабий.

Чахкиев. Идеологи нийса хила еза, командно-административни аппарато мехка юкъара идеологи телха а еш, телаш дола амараш нийса дац. Хьаллаца мегаргдола къаман Iаьдалаш хьаллоацаш хила деза вай литература, хIаьта иштта долча пайдане гIулакхаша гIо ду нийса идеологи хьахилара. Ший къам дезаш вар, къаман дика оамалаш хьаллоацаш вар националист лоархIар хьалхагIа. Аз мааллара, уж къаман Iаьдалаш вай литературе хила дезаш да. Йоазонхочун кхераш хила бокъо яц. Фу хургда-хьогI, яхаш тIехьашкахьа юха а ца хьежаш, бакъдар дувца деза цо. Нагахьа санна цу новкъа йоазонхо хуле, цун кхолламаш харцхургдац.

Мальсагов: Вайна массанена а вовзаш, хеза вар гIорваьнна Iилманхо, гIалгIай хьалхара профессор Мальсагов Дошлакъа. Халкъ мехках даккхалехьа краеведене ГIалгIай Iилма-тохкама институте болх беш вар Дошлакъа. Воккхача арабистаца, къорIан таржам даьча Крачковскеца гIулакх доагIаш, «Слово о полку Игореве» яхача цIинхезача кхолламах язбаь болх а болаш саг вар из. ХIаьта вай Iодахьийтача хана цун лоIаме доацаш кхоллам юкъагIбаьлар.

КОРР. Вай къамаьл хотталац аьнна хет сона. ХIанз вай дувцараш а маIан долаш, наха хайча бакъахьа долаш хIамаш-м да, хIаьта а аз сайна хьалхашка оттадаь декхар дар художественни литература таханарча хьалах, литературни критиках, искусствах, кхолламхочун моттигах лаьца шуца дувцилга. Цу темана тIадерзаде вай воай къамаьл.

Чахкиев: Кхолламхочун никъ цIаккха а атта хиннабац. ХьалхагIа йоазонхочо мел деча йоазонга политически оагIонца хьежар. Масала, «Дошо бIоагIний» яха роман аз яздаьча хана «Лоаман Iуйре» альманаха тIа арадаьлар из, цул тIехьагIа массехказа парте обкоме вийхар со из книжка бахьан. Книжни издательстве а плана юкъерадаьлар роман. Соца деша ваьгIача эрсий поэта Г. Русаковс таржам дир цун из аз яздаьча хана, хIаьта са кулгалхочо Лев Кассила дика рецензи а язъяь, цIавеначул тIехьагIа укхаза из вай дийца хьал эттар. ХIанз аз дикка хувцамаш юкъе а дихьа, иштта таржамхочунга а тоа а дайта Москве арадоалаш да из книжка. Таржам даьча хана дIа-са даьржар из книжка, дукхача наха дIа а дайзар. Из кхолламхочун хьалах лаьца да, хIаьта критиках лаьца а цхьа-ши дош ала ловра сона. В. Щепотевс таржам а даь, Осмиев Хьамзата стихотвореней сборник арадаьлар кховзткъалагIа шераш чакхдоалаш. Цу сборника рецензи язйир аз Хьамзата стихашта во таржам даьд, аьнна. Фу хет хьона тIаккха? Цу рецензена «Грозненский рабочий» газета тIа кепатехача В. Щепотев шозза обкоме леткъар Чахкиев административни бехктокхаме оза, яхаш, хIаьта вай цхьаццаболча йоазонхоша рецензена духьала рецензи а ца язъеш, опровержени елар. Из газета тIа араяьлар.

КОРР. СаIида аьлар: «Таханарча дийнахьа долаш долча йоазоне ах дIадаьккхача а зе хургдацар», аьнна. Сога хаьттача-м пайда а хургбар цох, хIана аьлча, кепатеха арадаьннар во хилча, цун художественни боарам лакха ца хилча дешачар чам толхабу цу произведенеша. Уж иштта лоархIаме доаца йоазош малагIаш да, аьнна, хет шоана?

Мальсагов: Сайна хетар-м аргдар аз. Дукха лоархIаме хетац сона художественни доаца йоазош, хIаьта деррига деце а, дукхагIча даькъе иштта да Хашагульгов Махьмада, Мякиев Асхьаба, Чахкиев Ювсапа кхыбарий йоазош. Уж лоархIаме доаца йоазош юкъеахар да вай критика ледара хилар, цудухьа мел яздаьр чакхдувл. ХIарана шийх гений хет.

КОРР. Тхьовра кIеззига хьоаха а баь битар вай багахбувцам. Тахан редакце дукха каьхаташ ух цу хьакъехьа. Вайна массанена а ховш да багахбувцам халкъа ганз йолга, 20 — 22 шу хьалха арадаьннад тIеххьара книжка. Фу бахьан долаш да тахан уж книжкаш ца хилар?

Мальсагов: Багахбувцам гулба а гулбеш а ба. Масала, лирически иллей том издательстве улла 11 шу да, тIадоагIача шера арадаргда яхаш-м да из. Цу тома тIа 200 совгIа тайп-тайпара иллеш да. Уж книжкаш ара ца дувлара бахьан да издательствос каьхат дац тхога, яхаш юхатетталга.

Чахкиев: Даим каьхат дац, яхаш я книжни издательство. ХIара шера кепатетташ арайоах Дюма, Бальзака, Драйзера иштта кхыбарий а произведенеш. Уж эшаш яц, яхац аз, бакъда, издательствос лоархIаш хила деза уж произведенеш вай мехка дукхача моттигашка кепаетталга. Цу тайпара дешаш обкоме а кхычахьа а цкъан шоззеи хьоахадаь Iийнадац, дIаязду хьожаргда тхо аьле, бакъда, хьабоалаш пайда-м бац.

КОРР. Багахбувцама книжкаш арадоахача хана текстaшта юкъера цхьацца моттигаш хувц, аьнна хет сона, хIана аьлча, арадаьннача книжка тIара тексти нахагара хьона хозари цхьатарра хилац. Варианташ йолга хов сона, хIаьта а массе йолча хана иштта белгала башхалонаш я аьлча тамаше да-кх. ХIанад из иштта?

Чахкиев: Нийса лув хьо. Масала, «Илли» яха книжка вай республике мел венача хьаьша совгIата телаш да. Из книжка арадоалача хана редколлеге шоашта могар дир из толхадеш. Фуд юкъерадоахараш? Динца дувзаденна мел дар. Сога хаьттача, багахбувцамах цу тайпара «кулгаш детта» мегаргдац. Из книжка, метта а оттадаь, юхакепатоха деза, аьнна, хет сона. ХIаьта арабоалаш болча багахбувцама юкъера дешаш даха а йиш яц, редактораша маIан толхаду цун, шоашта хетар де уж белча. Из санна дар вайцига каст-каста хулаш да.

КОРР. Иштта хет сона а, цун дика масал да дукха ха йоацаш арадаьнна Чахкиев Капитона «Баьте зоахалол» яха книжка а. Цкъа-дале, аханел ах а бац цу тIа цун кхоллам. Из-м издательства планага хьежжа даь хила а тарлу. Цул совгIа, дешхьаллхе тексташ хувцаш язъяь а я. Из арадоаккхаш хинна комисси сенга хьийжайхьогI?

Чахкиев: Капитона кхолламга хьежача цу книжка цIи а дукха нийса хетац сона, моттаргда из цхьа юмористически книжка долаш санна.

Мальсагов: Из а да, хIаьта цхьаькха цхьа хоам а ба: 9 — 10 классашта гIалгIай литература учебник оттадаьча авторашта юкъе со а вар. Цу учебника юкъедихьар Оаха Зязиков Бахьаудина «Дега гIовале» а Мальсагов Оарцхой «40 шу хьалха леладаьр дагалаьца» яха йоазув а. ХIаьта, из дIахайча, обкоме идеологически отдела заведующи хиннача А. Тацитова аларагIа, уж оагIош книжка юкъера дIаяьхар. Москве са арадаьннача багахбувцама книжка тIа «гIалгIай» яха дош хьалхалаттарах обкома, цу хана хиннача хьалхарча секретара ше волча а вийха, со харц веш къамаьл дир, цул тIехьагIа университета ректора Павловси партийни организаце секретара Тамахинеи каьхат яздир СССР Iилмай академе Малхбоален литература издательства керттерча редакторага Ольдирогега. Со а хьалвахар цига. Кхетаде хала дацар, из ерригa кампани редактора эсала хийтталга. Дийша воаллаше а нувхаш ядачахьа кхессар цо из каьхат, вела а венна.

КОРР. Уж вай мел хьоадаь цатоамаш искусства маIан фуд цахарах, из кхета цаярах хьахулаш да, аьнна, хет сона. Литература, искусства белгалонаш кIоргга ца йовзаш волча сага бокъо яц царца дувзаденна дола дешаш къестаде. Шоана фу хет цу хьакъехьа?

Мальсагов: Нийса да. Иштта из даим хуларе, цу тайпара цатоамаш хургдацар. «Эхь-эздел» яха дош эрсий меттала дакхха велча дукха а дешаш дезаргда, хIаьта а доаккхалургдац из, иштта хIара метта а да ши-ший дешаш. Цу деша маIан дулургда, нахага ладийгIача, халкъа Iаьдал-оамал ховш хилча. Деша маIан геттара а доккха да. «Хозача Дешо лоам бошабаьб», «Хозача Дешо къоргара лихь баьккхаб». Саготалла алац из. Керттера дар Дош да, из дего хьатIалаца деза. Уйла дикачун тIайохийташ дале дика Дош да из. ТIаккха Искусство а цох ала йиш я. Дош а бе-бе да, Искусство хул цох сагах Саг волгахойте, цо дика хьалкхевой.

Чахкиев: Хало лайна, дукха хIамаш дайна да вай. Дуне дезийташ, дикачун уйла тIайохийташ яр Искусство я-кх.

КОРР. Махьмад-СаIид массадолча къаман литератураш къонача ноахала теркам тIабохийташ, цун йоакхо еш, язде болалуш болчарна новкъостал деш да. Ховш мадий, хьо вай республика йоазонхой Союза литконсультант волга, цу хьакъехьа фу ала ловра хьона?

Плиев Махьмад-СаIид. Деш дола новкъостал малагIа да а Iайха къоастаделахь, хIанз аз цхьа масал доаладергда хьона. Яздеш мел вар: Гагиев Гирихан, Арчаков Сали, хIаьта цар ханара кхыбараш сога гIолла чакхбаьнна ба, амма, тIехьа тIабоагIачарцара бувзам ледарагIа ба са. ХIаьта а Горчханов Бадруддинаца иштта кхы цхьаццачарца а бувзам ба са. Цар язъяь произведенеш аз тоа а еш, новкъостал а деш, консультаци а луш, тхо дага а дувлаш, иштти-иплеи дича бакъахьа хургдарий-хьогI а оалаш, цар ледарагIа йола моттигаш цхьана хьа а лохаш, йоазонхочун говзалга кхийдад тхо.

КОРР. Махьма-СаIид, аз, массараштa а хьалхашка увттадеш цхьа хаттар да: мишта кхетаде деза чIоагIа лоархIаме йола произведенеш вай меттала кIезига хилар? ХIанз геттара а хозаш да «истола чу» яздаь хиннад лхилга, вай йоазонхой хIана дац из?

Плиев: Мишта дац вай литературе цу тайпара йоазув? Масала, «Син цIенал» яха са роман перестройка йолаялалехьа 5 шу хьалха яздаь да. Цу тIа аз хьагойт бувзабенна маза, йохаянза яргйоаца мафи. Бакъда, хIанз из яздьдаларе, маIанга диллача, кIоаргагIа хургдар из.

КОРР.: Мишта?

Плиев: Цу тIа аз ювцар райком, иштта кхыйола а организацеш я, хIаьта хIанз кхы а лакхера органаш ювца йиш хургьяр.

КОРР.: Уж цу тIа дувцараш санна дола кхоачамбоацараш хIанз хьоахаьча лакхерча органашка долга цу хана а ховш хинна хург мавий хьо, тIаккха хьай романа тIа белгала хIана даьхадац Iа уж?

Плиев: Сона йицлацар цензура. Сона ховра из арадаргдоацилга.

КОРР.: Хьай дего дIадеххар ца деш Iийнав-кх хьо тIаккха? Нагахьа Iа иштта яздаь хиннадаларе из хургдар «истола» яздаьр.

Плиев: Фу сакъердам, салоIам ба сона из Iо а дилла, улладеш. Кепатеха арадаргдар яздаь, наха сай аьттув мел боал бакъдар гойта безам ба са. Сога хаьттача из лоархIаме роман а да. Дийшадий Iа из?

КОРР. Дийшад. Художественни боарам лакха болаш хила беза художественни кхоллам. «Син цIенал» яха роман из боарам лакха болаш да, аьнна хетац сона.

Плиев: Цул дикагIа айса произведени язъергъя мотташ вац со.

КОРР. Иштта ма ала, Махьмад-СаIид. Тхо-м Iа хьай дикагIа йола произведени хIанз а кхеллалц, аьнна, хеташ да.

Плиев: Цхьаькха а да. Сога хаьттача, вай литература Къулбаседа Кавказа литературех эггара дикагIа дар хилараах дог тийша а ва со.

КОРР.: Сога хаьттача эггара кхерамегIа дар, вогIа дар да искусствана юкъе заказах даь балхаш хилар. ХIаьта вай литературана юкъе уж тIехдукха да. Фу бахьан долаш да из?

Плиев: «Заказах» яхача деша маIан аз дувз вочунца. зенерчунца. Цу тайпа водараш вай литератураца дукха да. Къаман зене да водар цун тIадиллача, къаман Iаьдалашца доацар да а, яхаш йоазош деш хилча, хIаьта сага чухье йохае йиш яц, из лакха лоаттае еза. Уж зене хIамаш юкъе долаш дукха произведенеш я вай литератураца. Уж гучаяха а царех доагIар ала а декхарийла я критика, из вай йоацаш яц.

Танкиев Абукар: Художественни боарамга диллача, ший декхар кхоачашде низ боацаш дисад вай литература, кхыча литературашка хьежача, маларра долча лагIа тIа даьннадац из. Ший бахьанаш да цун. Вай литература боарам лоха хилар дагадоаллаш дукха ба, хIаьта а нийсдаь, кхоачашдаь даьннадац из. Уж кхоачамбоацараш юкъердахара гIулакх сихлургдар аьнна, хет сона, нагахьа вай меттала журнал сихагIа арадоаккхаре.

КОРР.: Абукар, малагIа декхар да Iа дувцар? Фу декхар да литература кхоачашде вIаштIехь ца даьннар?

Танкиев: Декхар заманга хьежжа хул. Таханара декхар заман бакъдар. перестройна бакъдола хувцамаш хьаллацар, публицистичность хилар да.

КОРР.: Сога хаьттача из ба литература лакха цалаттара овла. Литература хьалхара а тIехьара а декхар Искусство хилар да, кхыдола декхар дац цун.

Публицистичность публицистико дIаяхьа еза, художественни литературе из вIалла а хила йиш яц, беллетристике хила тоам ба из.

Танкиев. Iа яхачун раьза ва со, бакъда, из, хIаьта а ший тайпа парадокс я-кх. Дикача маIане йола публицистика хила еза. Бакъволча говзанча кхолламашка публицистичности художественности шоайла ювзаенна хул, цун дика масал да Салтыков-Щедрин.

Корреспондент: ХIаьта а художественни литературе публицистика хиларах литературо ший лакхале йоаьй, аьнна хет сона. Публицистика литературана юкъе хила йиш ца хилара дика масал да, сога хаьттача Гоголa, Чехова, Платонова, Булгакова иштта кхы дуккхачар кхолламаш а.

Танкиев. Из ала мегаргда эттa даьннача литературах, тахан из декхар кхоачашде низ болаш дац гIалгIай литература. ЧIоагIбенна литературни мотт а бац вай, цул совгIа, вай литература а литературни метта а кIоаргга лард елла саг вац хIанз укх сахьате.

Корреспондент: Литературни критико вайна махарра литература цIендалара, дикагIа хилийта гIо мадой. Ший хила еззача боарамагIа йий тIаккха из вай литературе?

Танкиев. Вай литературоведчески балхаш а критически статьяш а объективни яц, хозахетийта юкъекхихьа дешаш дукха да цига, вешта аьлча, комплиментарносто йоккха моттиг дIалоац цу статьяшка. Тоам бара, хоза хетийтара тIера а ваьнна, долаш дола наькъаш леха деза. Литературана эшац хестаделга. Комплиментарность хиларо шийна а ца ховш доккха зе ду. Цу тайпа хIамаш цхьацца йолча са статьяшка юкъе а хиннад.

Корреспондент. Абукар, дукха книжкаш да вай кепатеха арадаьнна, дуккха дувцараш да газета оагIонаш тIа а ,альманаха тIа а арадийна. Селлара дукха арадувлача цу прозаически кхолламашта юкъе ма-дарра аьнна ала йиш йолаш малагIа йоазув къоастаде ловра хьона?

Танкиев. Iа дувцача лакхача лагIа тIа кхоачаш кхоллам бац вай. Образец яц. Из литература а литературни мотт а дегIабена ца хилар да. Бакъда, цхьа парадокс я, «АтагIе» яхаш цхьа дувцар дар Горчханов Бадруддина. Вай литературе йолаш йолча произведенейл дукхагIа из дезаделар сона. Из образец я ала валлац со, хIаьта а са дег чу дижар из. Цу дувцара лакхале, сога хаьттача, шаьррача гIалгIай меттаца, кIоаргача уйланца из яздаь хилар я. Шийна ца ховш аьттув баьнна хила а тарлу дег чу хиннар ала. ХIаьта деррига кхета а деш, кхелла хила а мег цо из произведени. Цу тайпа лакхача боарамагIа я, аьнна хет сона, Костоев Iалихана прозаца язъяь стихаш а. Цо «Иллеш» аьннад царех. Цу стихашка къаман культура ганзаш, неологизмаш я. Масала, «ваьче» яха дош юкъедоаладу цо, чIоагIа товш хоза дош да, аьнна хет сона из.

КОРР.: ХIанад вай литература дукхагIча даькъе чулоцам кIорга боацаш?

Танкиев. Керттера бахьан да цхьаццабола йоазонхой зовза хилар. «Фу аргдахьогI лакхелаттачар» яхар даиман цар керта чу хилар. «Фу де деза оаха» яха йиш яц йоазонхоша, из яха уж баьлча, из уйла цар керта чу ессача, тIаккха долалу заказной литература. Командно-административни аппаратах кхера эшац. Бакъдар дувца дукха майрал а езаш, хIанз къаьстта гласности демократии шерлуш йоагIача хана хIаьта а. Амма вай республике хIанз а мадарра юкъедаьннадац уж. Масала, Россерча а кхычахьарча а йоазонхоша, публицисташа шоаш яздеча хана бехкечун цIи йоаккх, хIаьта вайцигахьа из де бахьац. Вай йоазонхой критика яц, яхаш ба даиман, нагахьа санна кIезига а Iа царех хIама оале, раьза хилац, леткъа ух, лерттIа болх хьабайтац. Из деррига а комплиментарносташа балар да. Бехке-м уж бац, бакъдар аьлча. Бехке да хинна хьал, социалистически реализма яьржа хинна метод, цу дерригенна юкъе хьалкхийнаб уж.

Корреспондент: ХIаьта керттердар из дац аьнна хет сона. Хьога хьаьттача йоазонхо мишта хила веза?

Танкиев. Йоазонхо декхарийла ва массаза а бакъчу тIехьа латта.

Корреспондент: ТIаккха лакхехьа Iа дувцар мишта кхетаде деза?

Танкиев. Цу боарамца вай литературага хьажа йиш яц. Уж критереш, аз мааллара, мара эттача литературагара мара хьаеха йиш яц. Маварра вола йоазонхо объективно гучавоал. Амма кIал чIоаггIа ког-гIортилга цун ца хилча хала да цу тайпа волчу гучавала. Цхьаццачарна бакъдар дувца майрал, денал, хьнинар теадац. Цудухьа ба уж йоазонхой а цар кхоллам а бе-бе.

Корреспондент: Бакълув хьо. Хала да иштта волчу гучавала. Амма, вай литературе хила а хиннаб, хIанз болаш мабий цу тайпара йоазонхой.

Танкиев. Из-м бакъда. Амма кIезига ба-кх уж.

Цхьаькха а да белгалдаккха дезаш. «Лоаман Iуйре» гIалгIай йоазонхой кхолламах кепатохаш йола цхьалха цхьа орган я. Цудухьа цу тIа кепаетта статьяш бехктокхаме, лоархIаме чулоацам болаш хила еза. Дувца деза бакъдар, хIаьта харцзене яраш цу тIа язъеш бехктокхаме оза веза. ТIеххьарча хана дукха авторашц гучабувл Iилман «лоархIаме» йола хIамаш язъеш. Цу авторий Iилманца, къаман историца, культураца цхьанкха а тайпа бувзам бац. Бакъда, Iилмо мога ца еш йола фальсификацеш-м ешацар. Цу гIулакха дика масал да Б. Арсамакова статья.

Хиннача къамаьлага хьежача гуш да хьалхашка оттадаь декхар мадарра чакхдаьккхадоацилга. Айдаь хаттараш, дерригаш а, данха вIаштIехь ца далар. Шойла критика е йоазонхой безам боацаш ба, аьнна хет сона. Цо а хьагойт вай цхьаццабола йоазонхой тахане(на) кхетанза хилар, эттача демократех ца тешалга. «Хьайна хов кхоана фу хул» яхача уйлаех хIанз а мукъабаьнна бац цхьаццабараш. Селханарча кхерамо бакъдолчу тIара ваьккхачунна хала да цIаьхха енача паргIатонца дIадаха вахар диц а денна шийна хетар, бакъдар дувца. Из хьал да, аьнна хет сона, вай цхьаццаболча йоазонхошка. ХIаьта адам морально цIенде, цун бIаргаш делла доккха новкъостал да публицистика а художественни литература а дегIаахар. Иштта керттерчарех да литераторий къона, керда ноахал хьалхеелга, амма лакхехьа маллара, вай гIалгIай литературе ледара латт из дош. ХIанз ший болх да хьош йолча Х-ча съездо уж хаттараш айдергда аьнна хет сона.

М. УГУРЧИЕВ.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ФРГ. ФРГ йовза яха хилар советски эскаре гIулакх деш болчар группа. Из гIулакх вIаштIехьдаьккха дар «Вельт» яхача малхбузен-германски газетаси «Кердадарий» кепайоазон агентстваси. Цхьан кIира Московски тIема округера 10 бIухо ФРГ бахаш болча наьха бытага, вахарга, къахьегамга хьожаш хилар. вIашагIкхеташ хилар керттерча пачхьалкхенни политически деятелашца, Бундесвере гIулакх деш болчарца.

Советски бIухой цIабоагIача дийнахьа уж тIаийцар ФРГ федеральни президента Рихарда фон Вайцзеккера.

СУРТА ТIА: ФРГ федеральни президента Рихард фон Вайцзеккера советски бIухошца вIашагIкхетар хиннача хана.

АП-ТАСС телефото.

Саги автомобили

Экомобиль Вена улицашка

Венерча Ратхаусплатц яха майда тIа хьалха йоаларгах автомобилаш хахкарах йола дунен халкъашта юкъера яхьаш хилар. Кхо легкови автомобили цхьа мотоцикли цхьатарра хьакхьчар. Укхаза хьожачарна цар двигателий тата хазанзар, хIана аьлча, цу ший тайпарча яхье дакъа лоацаш яр маьлха а электрически а энергеца лелаш йола транспортни средстваш. Австрера, ФРГ-ра, Италера, Швейцарера, Францера «маьлха», «электрически» автомобилаша Линцера Вене кхаччалца 230 километр никъ бир, сахьата 50 километр сиха а йолхаш.

Австрера цу яхьашта специалисташа теркам тIаэза ца Iеш гIулакхерча наха, министерствай ведомствай кулгалхоша теркам тIаэзар. Экологически цIенача автомобилех — экомобилех пайда ийбарца наьха безам хилар кхетадеш да. Ерригача Европа санна Австрера городаш а промышленни предприятей бIехача кIурах са па доаккхалуш йисай, Альпийски республике серни соединенеш аракхувсилга 65 — 70 процент кIезигдаьдале а, укхаза «кислотни догIаш» делх. Иштта бIаьш эзараш йолча автомобилаша араеттача газаша фо бIехду. Укх шера промышленни Граце уж газаш наьха могашалла чIоагIа Iаткъаш хиларца дувзаденнача цу гIулакхаца къовсам лоаттабелга дийхар.

ХIаьта, иштта столице бIеха газаш хьакъесташ хилара проблема ира латт. Духьал Вене 665 эзар легкови автомобиль я. «Курир» яхача газета даннегIа эзар австрийца 365 автомашина кхоач. ХIара шера цар парк 12 эзарнега кхоачаш дегIаух.

Цудухьа экомобилашца хьаштдолаш ба укхаза баха нах. Практико хьахьеккхар, городской хьалашка царна нийса кхы йоацилга. Цхьан электрофургончико дийнахьа 50 — 70 километр никъ бу, из дара цун аккумуляторни батарея цхьа зарядка мара эшац. Вене хIанз саг цецвалац города центре гIолла лелаш цIе-кIай электроавтобус бIаргаяйча. Механикашеи водителашеи яхачох, электромобилаш лелаеш атта я. Царех бензина хьаж ягIац, чоалхане яц. хIана аьлча, подзарядка яра процесс автоматизированни я.

Дунен халкъашта юкъерча автояхьашта, хIаьта иштта, экомобилаш эргаяхара проблемаш ювцара хетаьь яр Венера дунен халкъашта юкъера симпозиум. Экомобилаш серийно хьаеча нийслу халонаш санна, дикагIйола моттигаш белгал а яьха, Iилманхошеи изобретателашеи цхьа вывод йир: городал арахьа доагораца лелара мотор а болаш, городе электромотора а маьлха батареех а пайда ийбергболаш йола комбинированни автомобиль хьае эшаш хилар.

Юрий НОВАК,
ТАСС корр.

«ФРАНЦИ—СССР» ЯХА ОБЩЕСТВО: КЕРДАДАР

«Монд» цIи йолча газета «Путешествия» яхача приложене тIа аз йийшар цхьа заметка. Москве даха уйла йолаш а, амма хьалхаггIе гостинице моттигаш хьалаца таро йоацаш а шо дале, «Франци — СССР» яхача обществе хоам бе, яхаш дувцар цу тIа, цига гIо дергда шоана. ДIадахача шера общества линегIа СССР 20 эзар француз хиннав, 1987 шераца нийсдича 20 процент дукхагIа ба уж.

— Уж дукхагIа баьхкар. Москваца туристически гIулакхаш леладеча цхьацца халонаш нийсъеннаяле а. — дувц «Франци — СССР» яхача общества генеральни секретара Рафаэла Ваэ.

— Уж халонаш ювзаенна я «Интуристе» йолча реорганизацеца. Цул совгIа, путевкай маьхаш а лакхденнад. Дале а, дIан-хьан аха безам бола нах дукха ба.

Рафаэль Ваэ — опытни кулгалхо ва. 1968 шера денз ва из обществе, 1981 шера денз хержав цу общества генеральни секретаралла. Франко-советски вIаши гIулакхаш леладара атмосферана Iаткъаш йолча организацена бархI шера кулгал деш из хиларо бокъо лу цунна цхьаццайола выводаш е. М. С. Горбачев шозлагIа официальни визитагIа Франце ваха ха хьатIакхоачача хана общества балха тIа укх тIеххьарча шерашка хиннача хувцамех лаьца къамаьл ду оаха Ваэца.

— Перестройкас тхона хьалхашка керда таронаш хьайийлар, — йоах цо. — «Инициатива-87» цIи а йолаш, 1987 шера гуррахьа 310 француз СССР ваха хилар йоккха событи хинна дIаэттар. Туристаш СССР хилара программа а. цар профессиональни хьашташка хьежжа царна хьашт долча тайпара вIашагIкхетараш а вIаштIехьъяьхар. Доакъошхой дукха хиларга хьежжа, хала дале а, мел хинна дехараш кхоачашдаьдар. Пхи шу хьалха цу тайпара акци чакхъяккха вIаштIехьаргдар аьлча, шек ва со. ХIанз тхо французий цхьаькха группа кийчъеш да. 100 лор — медицина мел йолча областашкара специалисташ гIоргба СССР-е, цигта уж шоай коллегашца бовзаргба, мединституташка, Медицински Iилмай Академе гIоргба. Цига уж бахарах йоккха резонанс хургхилара догдоахаш да тхо. «Цена» туризм тIа ца эцаш, поездкаш «профессиональни» чулоацам болаш вIаштIехьяха таро лу тхона перестройкас.

Эрсий мотт Iомабара бола безам теркал а беш, Париже йолча общества штаб-квартире оаха хьайийлай массаза болх беш йола эрсий метта центр. Цига дешаш ва 350 саг. Провинцера баьхкача эрсий мотт хьехаш болча хьехархошта а таро я укхаза шоай знанеш кIоаргъе. СССР-ра баьхка хьехархой массаза болх беш йола кхы а ши центр я Лиллеи Лионеи.

СССР долча экономически къовсамашка безамца хьежаш хиларах тарра, оаха лаьрхIад французски гIулакхера наха а советски торгпредства болхлоша а дакъа а лоацаш цу темаех коллоквиумаш чакхъяха.

Советско-французски юкъмоттиге лоархIаме событеш гаргакхоачача хана, оаха хан-ханнахьа журналисташ гулбу тхоай пресс-клубе.

— Мишта кийчлуш да шо лакхерча боараме июль бетта хургдолча вIашагIкхетарга?

— Торгови биржа чуйолча цIагIа АПН гIо-новкъосталца «СССР сурт-сибат» яха йоккха фотовыставка хьаелларгья оаха. Июнь бетта араяргья керда оформлени йола общества журнала хьалхара номер. Деррига журнал хургйолча визита хетадаь хургда. Цу номерца тхо хьожаргда журнал мехка шерра доаржаде. ХIанз оаха подписчикашта мара дIакхухьийтац из. Визит хургйолча хана обществе чакхъяккха лаьрхIад сийлахь-йоккхача французски революцена хетаь советски французскии историкаша дакъа а лоацаш хургйола конференци чакхъяккха. Цун 200 шу дизара юбилей езъеча дакъа лоацаргда 250 советски артиста. Уж харжара, Франце бахкара гIулакх вIаштIехьдаккхар тхона тIадиллад.

Д. ЯКУШКИН,
АПН соб. корр.

ЙОЛАШ Я 1500000-гIа ТРАКТОР

Брашоверча тракторни заводе конвейера тIара 1500000-гIа трактор Iояьннай. Из — румынски машиностреии дегIаяра лоархIаме доазув да. Хьалхара машина укхаза хьаьй 1946 шера. Цу хана денз керда тракторни заводаш хьалъяьй Меркуря-Чука, Крайкова, Кодла яхача городашка, хIаьта Брашове хиннача предприятех тракторни гигант хьахиннай.

Из дегIаяра даькъе вай ханара йолча комплексни оборудованеца, эшаш долча технически документацеца Iалашъеш, квалифицированни кадраш кийчъеча новкъостал деш чIоагIа гIо дир Советски Союзо. ХIаьта хьалхара румынски трактор а советски лицензех хьаяь яр.

Шерагара шерага кхы тIа а лакхлуш латтар брашовски болхлойи инженерийи говзал. Хьалхара бIаь эзар тайп-тайпара йола трактораш арахеца 14 шу гаргга ха ийшар, хIаьта шоллагIа бIаь эзар трактор арахецаш 7 шу мара дийзанзар. Конструкторски бюрос хьаеш яр керда, тайп-тайпара гIулакхаш де тIахьийха йола машинаш. «Универсал-650» яхача трактора 1962 шера Лейпцигски ярмарке дошо медаль елар. Цу хана денз заводской музея чу Загребе, Лейпциге, Мадриде хиннача дунен халкъашта юкъерча ярмаркаштеи зыставкаштеи еннача дошои дотои медалех, дипломех йизза коллекци гулъеннай.

Брашовски завода цехашка болх беш я 24 эзар сагах латташ йола коллектив. «Тха комбинат — йоккха индустриальни комплекс я, — дувц завода генеральни директора Николае Тярна. — Румыне тракторостроительни промышленноста керттера предприяте я из. ДIадахача шерашка укхаза хьаьй 22-гара 360 кхаччалца говрий низ бола 1250 эзар совгIа тайп-тайпара трактораш. Комбинате хьаьй массехк шера хьинаре къахьегаш йола тракторостроене Iилма-тохкама институт.

Лакха темпаш йола белгалонаш я тахан низ 40 тайпара машинаш хьаеш йолча ерригача румынски тракторостроене. Ахенел совгIа йола продукци йохкаш я дунен тIарча 90 мехкашка, цу даькъе я Советски Союз, Чехословаки, Англи, Франци, США, ФРГ, Итали. СРР трактораш хьаечеи уж йохкачеи дунен тIа пхелагIа моттиг дIалоацаш я.

ШИРОКОВ Олег,
ТАСС корр.

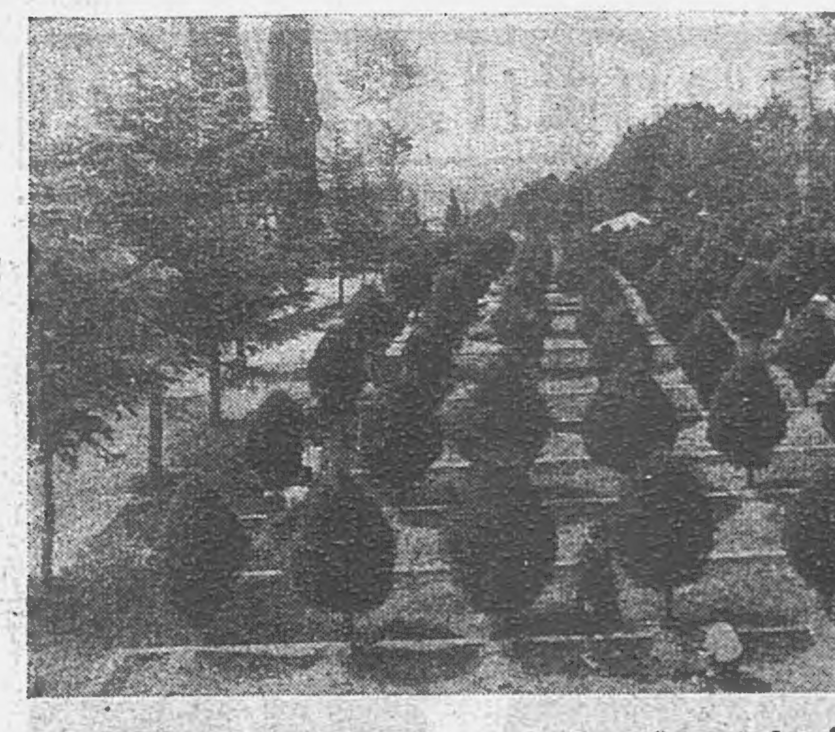

ГРУЗИНСКИ ССР. Пальмай, михай, платаний баьццара дувхар тIадийхача санна йолча здравницай кIай корпусаш — иштта хьагучайоалл Цхалтубо яха ерригсоюзни здравница.

Грузе тайп-тайпара бальнеологически ресурсашта юкъе цун радиоактивни-газови мелача хиша белгала моттиг дIалоац. Уж хилар бахьан долаш гIоръяьннай Цхалтубо.

Таханара курорт — дегIа маьженашта, дега, пхьаьнашта, иштта нервни системашта хулаш долча хронически лазарашта эффективни дарба де торо луш йолча хIанзарча ханарча медицински оборудованеца Iалашъяь дика тоаяь йола итташ санатореш я. Мехка массе миIингереи доазол дехьареи баьхка къахьегамхой ба укхаза шоай унахцIено тоаеш.

СУРТА ТIА: Цхалтубоцаша безамца лораю дагалоацама мемориальни парк. ТIема шерашка курорте госпиталь хилар, цо эзараш бола човнаш хинна тIемахой бербазбир. ХIаьта, укхаза веннача хIаранена хетаяь я парке дагалоацама га.

А. МАЧАВАРИАНЕ сурт. (ТАСС фотохроника).

ВЫПУСКНИКАШЦА ВIАШАГIКХЕТАР

Дипломаш дIа а луш, дийша баьннараш арахецалга чакхдаьннад КПСС обкома марксизма-ленинизма университете. Цу гIулакха хетаяьча собране итогаш нийр 1988/89 дешара шера, дийцар чакхйоахача занятей чулоацам тоабара а действенность лакхъяра а, дискусси, «гергача истола гонахьа» вIашагIкхетар, гIулакхацара ловзар санна а кхыйолча а балха хьинарегIа йолча формаехи методехи дешара процессе шерагIа пайда ийбарах дола дешаш. Шоаш къамаьл деш КПСС обкома марксизма-ленинизма университета ректора Ю. Б. Склокина, преподавателаша С. Е. Изюмскаяси М. Ю. Келиговеи, ладувгIараша — республикански туберкулезни больница керттерча лора заместитела М. А. Зузиева, Болгарски гIишлон группа викала П. П. Георгиева, КПСС Ленински райкома инструктора Г. Н. Рубана, телевидене Грозненски студе йоккхагIйолча редактора Л. И. Уманскаяс дийцар марксизма-ленинизма университете дешарца ладувгIараш хьашт долаш хинна хиларах, дешара процесс эргаяккхара, чакхйоахача занятей действенность лакхъяра тIаерзаяь хаьдда предложенеш йир.

Университета выпускникашца вIашагIкхетаре дакъа лоацаш хиннача КПСС обкома секретара С. М. Бекова ше къамаьл деш белгалдаьккхар, масала, университете шоашта еннача знанеех шоай практически а общественно-политически а балха тIа университета выпускникаша шерра пайда ийбе безилга. XIX Ерригсоюзни партийни конференце а СССР халкъа депутатий Сьезда а решенеш кхоачашъяра перестройка чакхъяккхарен общество кердаяккхарен даькъе республика партийни организацей а къахьегама коллективай а балха тIа цар хьинаре дакъа лоацаш хилар боккха лоархIам болаш долга.

В. АХМАТУКАЕВ,
КПСС обкома марксизма-ленинизма университета проректор.

Керда фильмаш

«Слуга»

Вай республика экранаш тIа кастта хьокхаргда «Мосфильм» яхача киностуде даьккха дола «Слуга» яха керда художественни фильм. Фильма автораш (сценарист — А. Миндадзе, режиссер — В. Абдрашитов) вай обществана эггара чIоагIагIа Iаткъаш йола явлени — нах психологически мукъа ца хилар — тохкаш ба.

Фильма керттера турпал ва Клюев Пашка. Эскаре гIулакх даь цIавеначул тIехьагIа дукха ха ялалехьа из шоферал балха вода «областе» «хьаким» Гудионов волча. Из къиза, ше вокха-веза хета, бIеха саг ва. Гудионова «Волга» тIа хайча моллагIвар санна а хIаьта кIезиг-дукха эхь ца хетташ хьакхашта а волча Пашкийна вIалла дага а доахац шийх ший «хьакима» визза чулатта, цунна дага мел дехар кхоачашдергдола саг а хинна ше дIаоттаргхилар.

Гудионовна эшаш вар, ше аьннар духьале йоацаш дергдола лей ва. Гудионовна мавеззар вола лей хул Пашкех. Клюев Пашка, чуэтта латташ хиларал, шийга аьннар дизза кхоачашдарал совгIа Гудионовна дага латтачун а сакхув.

Шийна тешаме хинна дIаэттача Пашкийгара ший дагалаттар хьакхоач Гудионовга. Хьаштдолча вахийта йиш йолча воакхх цо Пашка, кхыметтел саг ве а. Коа тIа жIали даьна санна волаш тешаме кхоачашду цо хьакимо аьннар, ший хьаштдар де мукъа волча Гудионовх доккхал а деш. Саг дIаваккха везе — из кийча ва! Ший хьакима товр дар духьа. Масала, цкъа Гудионовца цхьа вокхха номенклатурни болхло Брызгин къовсавелча, вIалла уйла а ца еш, Клюев самосвала тIа хов, из тIатох цо Брызгина персональни «Волгана».

Фильма автораш гIевт Клюеви Гудионови мишта хьахул вай обществе? — яхача хаттара жоп лаха. Клюева даь долаш дола шоллагIа зулам цхьадолча даькъе дашха доагIа ГудионовгIар хIанз а Iаьдала керте, вай вахаре чIоагIгIа шоай лоIамера дай болаш биса хиларца.

С. ДУДАЕВ,
Киновидеообъединене редактор.

СТУДЕНТИЙ ОТРЯДАШ

Дешара шу чакхдаьлча къахьегама семестр йоалалу студентий. Иштта къахьегама семестрах гIишлон студенчески отрядаш вIашагIъехкай Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университете а.

Омски областе йодаш ялх отряд я укхаза вIашагIъелла. Филологически факультета «Ичкерия» яхача отряда кулгалхо ва массехк шера студентчески отрядашка болх баь 4-ча курса студент Бертаев Руслан. ХIаьта хьалхара шу дац Далаков Мухьмад отрядашка вола а, укх шера из «Историк» яхача отряда кулгалхо волаш вола. «Экономист» яхача студентий отряда кулгалхо ва Гацаев Халид. «Грозный» — Захаев Авал. «Терек-89» — Адуев Турпал.

Цул совгIа, университете Грознерча консервни заводе болх бергболаш я математически факультета студентех латта профкома председатель йолча Эльмурзаева Гангас кулгалдеш йола отряд. «Орджоникидзевская яхача станице болх дIахьоргба БХФ студенташ чубоагIаш йолча Баднев Султана кулгалдеча отрядо. хIаьта ПО вагIача Хасиев Iаьлас кулгалдеш йола отряд университета 3-ча корпусе столови еш хургья.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ХЬАМСАРА ЭЦАРХОЙ!

Ленински районни торгови объединене тикашка эца йиш я:

Галантерейни товараш: тIурмеш, бохчаш, портмонеш, тIехкараш, тюлегардинни кIадаш:

Хрустальни изделеш: конфетницаш, салатницаш, вазаш.

Швейни изделеш: бусса ювхаю кочамаш, цIагIа леладу халаташ.

Уж товараш йоккхача ассортименте да № 52 — пр. Победы, 1; № 54 — ул. Ленина, 16; № 57 — ул. Мира 67/68; № 75 — ул. Тухачевского 1; № 67 — Первомайская, 14 — йолча тикашка.

Ленински РТО.

ТЕЛЕПРОГРАММА

ШИНАРА

27 ИЮНЬ
I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — С. Руднев (гитара).
8.55 — «Чеховские страницы» яха фильм-спектакль.
11.05 — Мультфильмай премьера.
11.30 — «Алхха оаз». СССР халкъа артистиас Л. Зыкинас дакъалоаца фильм-концерт.
12.00 — Документальни фильм.
15.35 — А. Скрябин. Соната-фантази.
15.45 — Болоньера берий илле конкурс. (Итали).
16.45 — Документальни фильм.
17.45 — «Литва. Москвера хьежача».
18.45, 23.40 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — Кхерам боаца лелам.
19.30 — «Къона кино».
21.00 — «Ха».
22.00 — А. А. Ахматова дагаяра хетадаь. «Виртуозы Москвы» яхача Паччахьалкхен камерни оркестра концерт.
23.55 — Эстрадни программа.

II ПРОГРАММА

8.20 — «Стечение обстоятельств» яха художественни фильм.
9.50 — Фильм-реклама.
9.55 — Французски мотт. Iомабу хьалхара шу.
10.25 — Концерт.
11.00, 13.00, 17.00, 23.25 — «Кердадараш».
11.10 — Французски мотт. Iомабу 2-гIа шу.
11.40 — «Когда сдают тормоза» яха художественни фильм.
12.55 — Лелама кхерамзле.
13.10 — Новгородера славянски йоазон цIей.
14.20 — Ритмически гимнастика.
14.50 — Мультфильм.
15.05 — «Лесневскигiар дезал». Художественни фильм. 2-гIа сери.
15.55 — Документальни фильм.
17.15 — Документальни фильм.
18.05 — Информационни программа (гIалгIай меттала).
18.15 — «Перемена, перемена...».
18.50 — Информационно-музыкальни программа.
19.10 — «ЦхьоагIон диалекта» къамашта юкъерча гIулакхашта хетаьча КПСС ЦК Пленума накъадолхаш.
20.20 — Мультфильм.
20.30 — Концерт.
21.00 — «Ха».
22.00 — «Обида» яха художественни фильм. (Духхьашха).

КХАЬРА

28 ИЮНЬ
I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Сенах доах дунен бераша иллеш».
9.35 — «Къона кино».
11.00 — «Дунен гонахьа». Альманах.
12.00 — «СелаIад» яха халкъа кхоллама телевизионни програмай VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль. Мадагаскара телевидене музыкальни программа.
12.35 — «Маугли». Мультфильм. 1-рей, 2-гIей, 3-гIей сереш.
15.35 — «Заманхочун сурт». Документальни фильмай премьера.
15.55 — Фильм-берашта. «Хезадац, дайнадац, хац» (Болгари). (Духхьашха).
17.05 — Музыкальни сокровищница. К. В. Глюкеи Н. С. Бахеи произведенеш.
18.00 — Прогресс Информаци. Реклама.
18.45, 23.30 — «Тахан дунен тIа».
18.55 — Футбол. Блохин Олега тIехххьара матч. СССР сборни — дунен сборни. Киевера трансляци.
21.00 — «Ха».
22.00 — «ЛагIаш».
23.45 — «Джазови сурташ».

II ПРОГРАММА

8.05 — Школьни каникулай деношка. Киносборник.
9.05 — Нохч-ГIалгIай телевидене документальни фильмаш.
9.55 — Немецки мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.25 — М. Мусоргский. «Выставкера сурташ».
11.00, 13.00, 23.50 — «Кердадараш».
11.10 — Немецки мотт. Iомабу 2-гIа шу.
11.40 — «Пушкина фаьлгаш».
12.35 — Концерт.
13.10 — «Обида» яха художественни фильм.
14.35 «Праздник кита» яха Анадырера передача.
15.00 — «Лесневскигiар дезал». Художественни фильм. 3-гIа сери.
15.55 — Концерт.
16.50 — «Гаьнара Малхбоале». Киножурнал.
17.00 — «Кердадараш».
17.10 — ЦТ фондашкара. «ЦIе боргIал Плимутрок» яха художественни фильм.
18.15 — Информационни программа (нохчий меттала).
18.25 — Киножурнал.
18.35 — Мичахьа гIоргва деша? (гIалгIай меттала).
19.10 — Нохч-ГIалгIай АССР Гостелерадио. «Дода хийи нахи».
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!» Мультфильм. (ЧССР).
20.20 — Информационно-музыкальни программа.
20.40 — Советашта — бокъонца дола Iаьдал. (Халкъа депутатий съезда материалаш).
21.00 — «Ха».
22.00 — «IIаьхий кварталаш». Художественни фильм. (Франци, 1983 ш.) 1-ра сери. (Духхьашха).

ЕРА

29 ИЮНЬ
I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Футбол. Блохин Олега тIехххьара матч. СССР сборни — дунен сборни.
10.40 — «ЛагIаш».
12.10 — Концерт.
12.45 — «Маугли». Мультфильм. 4-гIей 5-гIей сереш.
15.35 — Къаьнарча музыка концерт. (ЧССР ТВ).
16.00 — Фильм — берашта. «Просто ужас» яха художественни фильм. 1-ра сери.
17.05 — «...Ялхайтта шу даланзеи бокххагIеи».
17.50 — «Мухина Верай васкет» яхача документальни фильма премьера.
18.15 — «Агро». Тележурнал.
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — Iаьдал — Советашка.
19.30 — «Необыкновенная выставка» яха художественни фильм. (Духхьашха).
21.00 — «Ха».
22.00 — «Музыка эфире». 1-ра дакъа.
23.00 — «Тахан дунен тIа».
23.15 — «Музыка эфире». 2-гIа дакъа.
00.15 — «ЦIейга хьежаш» яхача документальни фильма премьера.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iилма-довзийтара фильм.
8.40 — Дешархой Москва — Варшава телетIий.
9.55 — Испански мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.25 — СССР ГАБТ артистий концерт.
11.00, 13.00, 23.50 — «Кердадараш».
11.10 — Испански мотт. Iомабу 2-гIа шу.
11.40 — «ЦIе боргIал Плимутрок». Художественни фильм.
12.45 — Советски илле концерт.
13.10 — Йоазонхочун Б. Щергина кхолламах йола передача.
14.15 — Концерт.
14.55 — Фильм — берашта.
15.55 — Фильм-концерт.
17.05 — Телефильм.
17.15 — Информационни программа (гIалгIай меттала).
17.25 — «Мукъача хана».
18.10 — «Берни йоанхо еш» (гIалгIай меттала).
18.45 — Фильм-реклама.
18.50 — «Къахетам цатоъача хана...». (нохчий меттала).
19.20 — «ЦIерагахьа юхь ерзаяь». Телефильм.
19.40 — Информационно-музыкальни программа.
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!». Мультфильм.
20.15 — «Арена». Спортивни программа.
21.00 — «Ха».
22.00 — «IIаьхий кварталаш». Художественни фильм, 2-гIа сери.
23.20 — «Вай беш».

ПIАЬРАСКА

30 ИЮНЬ.
I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот
8.35 — «Необыкновенная выставка», яха художественни фильм.
10.05 — Зiамига концерт.
10.25 — Фильм — берашта.
11.40 — «Даха, Лаьтта!». Экологически программа.
12.40 — Н. Орловникова фортепианни транскрипцеш. Минскера передача.
13.10 — Мультфильмай премьера.
15.30 — «Юрта горизонташ». «Миштад хьа вахар, председатель?» яхача документальни фильма премьера
16.00 — Фильм — берашта. «Просто ужас» яха художественни фильм, 2-гIа сери.
17.05 — Халкъа инструментий оркестр.
17.35 — «Поэзе минуташ». Дворников Евгений.
18.00 — Iилма: теори, эксперимент, практика.
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — Телеочерк.
19.25 — Кинопанорама.
21.00 — «Ха».
22.00 — «Из хиннад... хиннад...».
22.20 — Пхеньянарча кагирхойи студентийи XIII Дерригдунен фестивала дневник.
23.20 — Популярни музыка кердадараш. Сан-Винсент-89».

II ПРОГРАММА

8.05 — «Как молоды мы были» яха художественни фильм.
9.35 — «Хьаст». Документальни фильм.
9.55 — Английски мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.25 — «Не могу не петь». яха очерк-концерт.
11.00, 13.00, 17.00 — «Кердадараш».
11.10 — Английски мотт. Iомабу 2-гIа шу.
11.40 — «Раритет». Художественни фильм.
12.45 — Халкъа ашараш.
13.10 — Документальни фильм.
14.00 — Ритмически гимнастика.
14.30 — «Делегатске тIара музей». «Эрсий ингал».
14.50 — Фильм — берашта. «БорхI салтелг».
15.55 — Фильм-концерт.
17.10 — «Буци бетони» яха алкоголизми наркомании яха лазараш долча кагирхошта дарба дара йолча психотерапевтически методех йола передача. (Киев).
18.00 — Информационни программа (нохчий меттала).
18.10 — Оаш тхога язьаьдар.
18.30 — «Лаьттен нахи».
18.50 — Киножурнал.
18.50 — Киножурнал.
19.00 — «Хьуавкъам-89». Чаккен боа ца беши (нохчий меттала).
19.30 — Т. М. Гаургаев. Киноочерк.
19.50 — Информационно-музыкальни програмка.
20.10 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
20.20 — «Спортивни вахар». Прямой передача. Телефонаш: 22-93-92, 22-26-68, 22-01-65.
21.00 — «Ха».
22.00 — «IIаьхий кварталаш». Художественни фильм. 3-гIа сери.
23.35 — Iилма-технически уйла.
23.50 — «Май бетта ворхI ди». Советски телевиденеи «Сентрал» телекомпанеи (Великобритани) экспериментах.

ШОАТТА

1 ИЮЛЬ
I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Вай беш».
9.05 — «Віаьшерехий кIоаргленера ашараш». Алма-Атера передача.
9.30 — Сага институт.
10.30 — Мультфильм.
10.55 — «Сона деза хьо, вахар». Фотоконкурс.
11.00 — Ерригсоюзни читательски конференци. «Литературная учеба», яхача журнала редколлегецеи авторашцеи вIашагIкхетар.
12.10 — «Ф. Шуберт. «Ноктюрн» яха трио». Фильм-концерт.
12.30 — Кинопрограмма.
13.30 — «Хьасташ».
14.00 — «Социализма мехкашка».
14.30 — Мультфильм.
14.40 — Кинорежиссера Т. Океева фильмаш. «ЦIе Iаж».
16.00 — «Хьайбай дунен тIа».
17.00 — Концерт.
17.30 — Телеочерк.
18.15 — «Планета». Дунен халкъашта юкъера программа.
19.15 — Массанена йола спорт.
19.30 — «КВН-89».
21.00 — «Ха».
21.40 — «Здравствуйте, доктор!» яха передача
21.55 — Кагирхойи студентийи XIII Ерригдунен фестиваль хьаелларах йола репортаж. Пхеньянера передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Юрта сахьат.
9.15 — Прогресс. Информаци. Реклама.
10.05 — Республика предприятеш дунен халкъашта юкъерча коопераце.
10.35 — Кино: хувцамий ха.
11.25 — Документальни фильмаш.
12.00 — Баскетбол НБА профессионалашта юкъера США чемпионат.
13.00, 17.00 — «Кердадараш».
13.00, 17.00 — «Кердадараш».
13.10 — «Мух лаха». Субтитраш йола художественни фильм.
14.25 — Документальни фильм.
14.35 — «Ханага есаралла». М. Горьке цIерагIча академически Доккхача драматически театрах.
17.10 — Союзни республикай кинопублицистика. Документальни фильмай премьера.
18.00 — «Наьна лаьттах йола уйла». Львовер передача.
18.30 — «Салтечун да». Художественни фильм. (1964 ш.).
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!». Мультфильм.
20.15 — «...Ялхайтта шу даланзеи бокххагIеи».
21.00 — «Ха».
21.40 — «Здравствуйте. доктор!» яха передача.
22.00 — «Юрмала-89». Ригера трансляци.
00.30 — «Лув-кхера: кIиран событеш».

КIИРАНДИ

2 ИЮЛЬ.
I ПРОГРАММА

8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — «Iуррехьа».
10.00 — «Советски Союза гIулакх ду аз!».
11.00 — Iуйрийнара почта.
11.30 — Никъберий клуб.
12.30 — «БоккхагIбараши бераши».
13.30 — Мультфильмаш.
14.10 — Музыкальни киоск.
14.40 — «УнахцIено».
15.20 — «Киноафиша».
16.25 — «СелаIад». яха халкъа кхоллама телепрограммай VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль.
17.00 — Юрта сахьат.
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — «КIиранден кинозал». Мультфильм. Документальни фильма премьера.
19.25 — «Не может быть» яха художественни фильм. (Духхьашха).
21.00 — «Ха».
21.40 — Футбольни обозрени.
22.10 — Пхеньянерча студентийи кагирхойи XIII Дерригдунен фестивала дневник.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е оттал
8.20 — «Лотос» яха вокально-инструментальни ансамбль. (Вьетнам).
8.45 — «СибарегIе экрана тIа». Киножурнал.
8.55 — Лелама кхерамзле.
9.00 — Телеочерк.
9.40 — Цiийлара кхерамзленах дола Iилма довзийтара фильмаш.
10.10 — И. Штраус. Вальс.
10.20 — Латвийски ССР Гостелерадио. Поэта О. Вациетиса кхолламах.
11.00, 13.00, 17.00 — «Кердадараш».
11.10 — Документальни фильм.
11.30 — Никъберий клуб.
12.30 — Суручану Ион. Фильм-концерт.
13.10 — Документальни фильма премьера.
14.00 — Хоккей Стэнле кубок. Финал. «Монреаль канадиенс» — «Калгари флеймз». Канадера передача.
16.00 — Документальни фильма премьера.
17.10 — Мультфильм.
17.25 — «Образ» яха старшеклассникашта дола литературни ловзар.
18.55 — Музыкальни абонемент.
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
20.15 — Водно-моторни спорт. Дунен чемпионат. Минскера передача.
21.00 — «Ха».
21.40 — «Иллюзион». «Рваные башмаки» яха художественни фильм. (1933 ш.).
23.00 — «Таллински музыкальни суртилгаш». «Аз дназ хержар».
23.40 — «Ер дуненна дагадоалл».

Деза новкъостий! УКВ оборудованена профилактика йирца дувзадена. 26-ча июне 8 сахьати 30 минотi яьлча денз 16 сахьат даллалца ЦТ хьалхарча программан передачашта трансляци ергьяц.

РАДИОПРОГРАММА

27 ИЮНЬ
ШИНАРА

7.15 — «Юртара Iуйренаш».
7.30 — 7.35 — Хоамаш. Хаоттам.
7.45 — Передачай программа.
7.50 — 8.00 — Республикански газетий обзор.
8.15 — 8.45 — «Музыкальни культура дегIаахара наькъаш» яхача циклера передача.
9.15 — Цамалар — вахара хьисап (гIалгIай меттала).
9.30 — «Къона заманхо» (гIалгIай меттала).
9.50 — 10.00 — «Соцкультбыта объекташ хьалъяра — къаьстта терко» (нохчий меттала).
16.00 — 17.00 — Информационно-музыкальни программа. Радиостудера прямой трансляци (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш.
18.10 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.20 — Хоамаш.
18.30 — 18.40 — Музыка.

28 ИЮНЬ, КХАЬРА

7.15 — Хоамаш.
7.30 — 7.35 — Музыка. Хаоттам.
7.45 — Передачай программа.
7.50 — 8.00 — Республикански газетий обзор.
8.15 — 8.45 — Иллеш доах бераша. Концерт.
11.15 — ХIара дезала — квартира (гIалгIай меттала).
11.30 — «КIуьсий тайп-тайпара бесаш».
11.45 — Наха граждански оборонах. Беседа.
11.55 — 12.00 — Музыка.
16.00 —, 17.00 — Информационно-музыкальни программа. Радиостудера прямой передача (гIалгIай меттала).
18.00 — Керда хоамаш.
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — 18.40 — Музыка.

29 ИЮНЬ, ЕРА

7.15 — Сихдара баргал еттаaш.
7.25 — 7.35 — Хоамаш.
8.15 — Передачай программа.
7.50 — 8.00 — Республикански газетий обзор.
8.15 — 8.45 — «Орга» альманаха обзор (нохчий меттала).
11.15 — Къахьегаме — дов деча санна (нохчий меттала).
11.30 — 12.00 — КПСС ЦК Пленума накъадолхаш. Къамашта юкъера гIуланхаш социализм эргаяккхара хьалашка. Беседа.
17.15 — Передачай програма. Хаоттам.
17.20 — Музыка.
17.30 — Агитатор икай тIарча хьатте (гIалгIай меттала).
17.45 — Перестройка гIа боахаш я (гIалгIай меттала).
18.00 — Керда хоамаш.
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — 18.40 — Хоамаш.

30 ИЮНЬ, ПIАЬРАСКА

7.15 — «Юртара Iуйренаш».
7.30 — 7.35 — Хоамаш. Хаоттам.
7.45 — Передачай программа.
7.50 — 8.00 — Республикански газетий обзор.
8.15 — «Биографе мугIа». Очерк (гIалгIай меттала).
8.35 — 8.45 — Музыка.
11.15 — 12.00 — Къоанойи халкъа инструменташи.
17.15 — Передачай програма. Хаоттам.
17.16 — Ногайски... чун урокаш.
17.31 — «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала).
17.46 — Концерт.
18.00 — Керда хоамаш.
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — 18.40 — Хоамаш.

1 ИЮЛЬ, ШОАТТА

7.15 — «Юртара вахар» (нохчий меттала).
7.30 — 7.45 — Хоамаш. Хаоттам.
8.15 — Передачай програма.
8.20 — Республикански газетий обзор.
8.30 — 8.45 — Истори Iомадарца кхетам луш. Г. Махачкалерча Iилман конференцера передача (нохчий меттала).
10.40 — «Обществои законий». Радиожурнал (гIалгIай меттала).
11.00 — 12.00 — «Камертон». Кагирхошта йола информационно-музыкальни программа.
13.00 — «Сатирически микрофон». Радиожурнал (нохчий меттала).
13.20 — 13.30 — Болхлочун уйлаш (гIалгIай меттала).
15.15 — Перестройка практика: проблемаши, предложенеши, решенеши.
15.45 — 16.00 — Реклама.
18.00 — 19.00 — «Музыкальни почта».

2 ИЮЛЬ, КIИРАНДИ

7.15 — Передачай программа.
7.20 — Республикански газетий обзор.
7.30 — 7.40 — Хоамаш. Хаоттам.
8.15 — 9.00 — «Примите поздравления» яха передача.
11.20 — 12.00 — КIиранден музыкальни программа.
15.15 — 15.30 — Iодеша са письмо.
16.00 — Литературни Нохч-ГIалгIайче.
16.30 — «Дешархо» (нохчий меттала).
16.40 — 17.00 — Ногайски ашараш.
18.00 — 19.00 — «Иллеца доттагIал долчарна». Концерт.

Хьамсара новкъостий!

Диц ма ле 1990 шера шоашта

«СЕРДАЛО»

газет ханнахьа яздайта

Газет язду «Союзпечата» ерригача отделенешкеи агентствашкеи, предприятешкарча, учрежденешкарча, организацешкарча общественни уполномоченнеша.

Шера газет яздайтара мах 4 соми 8 кепиги ба. Кхоаненга дехкаш тIехьа ца а доахаш «Сердало» газет яздайта шоашта!

Хоттам

Тахан республике гIоллеи Грознеи кIезиг-дукха морхаш а йолаш. йоачан а йоацаш. малхбоалехьара секунде 3—8 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 25 — 30, Грозне 28—30 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш. тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3 — 7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана 13—18. дийнахьа 27—32 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

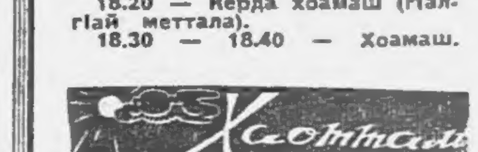

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехкхоаме секретара — 22-84-68; отделий; партийни вахара — 22-53-12, промышленностеи транспортеи — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов; партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ02187. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1980.